

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2007-2008

4 juli 2008

ONTWERP VAN DECREET

**houdende instemming met het verdrag van Lissabon
tot wijziging van het verdrag betreffende de Europese Unie
en het verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap,
en de slotakte, ondertekend in Lissabon op 13 december 2007**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden,
Internationale Samenwerking en Toerisme
uitgebracht door mevrouw Anissa Tamsamani**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Karim Van Overmeire.

Vaste leden:

de heren Stefaan Sintobin, Roland Van Goethem, Luk Van Nieuwenhuysen, Karim Van Overmeire, John Vrancken;

de dames Sabine Poleyn, Miet Smet, de heren Luc Van den Brande, Johan Verstreken;

de heer Marnic De Meulemeester, de dames Stern Demeulenaere, Anne Marie Hoebeke;

de heren Flor Koninckx, Jan Roegiers, mevrouw Anissa Tamsamani.

Plaatsvervangers:

de dames Agnes Bruyninckx, Hilde De Lobel, de heer Werner Marginet, mevrouw Marie-Rose Morel, de heer Christian Verougstraete;

de heer Ludwig Caluwé, mevrouw Cindy Franssen, de heer Koen Van den Heuvel, mevrouw Monica Van Kerrebroeck;

de heren Louis Bril, Patrick De Klerck, Marc van den Abeelen;

de heren Bart Caron, Kurt De Loor, Jacky Maes.

Toegevoegde leden:

de heer Jan Loones;

de heer Eloï Glorieux.

Zie:

1653 (2007-2008)

- Nr. 1: Ontwerp van decreet + Bijlage
- Nr. 2: Verslag over hoorzitting

DAMES EN HEREN,

In de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme werd op data van dinsdag 24 juni 2008, donderdag 26 juni 2008, maandag 30 juni 2008 en dinsdag 1 juli 2008 het ontwerp van instemmingsdecreet met het verdrag van Lissabon tot wijziging van het verdrag betreffende de Europese Unie en het verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en de slotakte, ondertekend in Lissabon op 13 december 2007 (hierna aangeduid als het Verdrag van Lissabon) besproken (*Parl. St.* VI. Parl. 2007-08, nr.1653/2).

Op dinsdag 24 juni 2008 verschaftte de bevoegde Vlaamse minister, de heer Geert Bourgeois, Vlaams minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media en Toerisme, toelichting bij het ontwerp van decreet. Op donderdag 26 juni 2008 organiseerde de commissie een hoorzitting met respectievelijk de heer Jean-Luc Dehaene (minister van staat en europarlementslid), de heer Eric Verhulst (van de denktank WorkForAll) en de heer Natan Hertogen van de vereniging Onzeczeg/Notremotadire. Op maandag 30 juni 2008 vond het eerste deel van de algemene bespreking plaats, die werd afgerond op dinsdag 1 juli 2008. Op die laatste datum werd ook gestemd over het instemmingsdecreet.

Tijdens deze hele besprekingsronde deden zich diverse procedure-incidenten en -discussies voor, die eveneens zijn opgenomen in onderhavig verslag. Tijdens de behandeling van het instemmingsdecreet met het Verdrag van Lissabon speelde op de achtergrond ook steeds de noodzaak aan een intra-Belgisch interparlementair samenwerkingsakkoord voor de operationalisering van een aantal bepalingen (met name inzake de rol van de ‘nationale parlementen’ ten aanzien van de subsidiariteit en de overbruggingsclausules) van het genoemde verdrag een prominente rol. Daarom vond op dinsdag 1 juli 2008 een gedachtewisseling plaats met de voorzitter van het Vlaams Parlement, mevrouw Marleen Vanderpoorten, die duiding gaf aangaande de stand van zaken met betrekking tot dit samenwerkingsakkoord. Deze discussie maakte het voorwerp uit van een apart verslag dat werd opgesteld door de heren Roland Van Goethem en Johan Verstreken. Nog in opvolging hiervan werd aan de stemming van het ontwerp van instemmingsdecreet in commissie een zekere mate van conditionaliteit verbonden, die inhield dat er na de laatste interparlementaire overlegvergadering over het samenwerkingsakkoord – voorzien voor woensdag 9 juli 2008 – op een aanvullende commissiebijeenkomst zou worden geëvalueerd of er voldoende vooruitgang was geboekt om het instemmingsdecreet met het Verdrag van Lissabon nog voor de geplande ingangsdatum van het zomerreces

van het Vlaams Parlement (zijnde 11 juli 2008) aan de agenda van de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement te zetten ter discussie en stemming. Het verslag van de genoemde aanvullende commissiebijeenkomst zal eveneens worden opgesteld door de heren Roland Van Goethem en Johan Verstreken.

I. BIJeenkomst van Dinsdag 24 Juni 2008

1. Prealabele procedurekwestie: artikel 94 Reglement, artikel 168 Grondwet en artikel 16 BWHI

Bij voorafgaandelijke ordemotie werpt de heer *Luk Van Nieuwenhuysen* bezwaren op tegen het aanvaarten van de parlementaire behandeling van dit specifieke ontwerp van instemmingsdecreet. Meer bepaald beroept hij zich hiervoor op artikel 94 van het Reglement van het Vlaams Parlement. Daar wordt onder de hoofding Europees Gemeenschapsrecht immers letterlijk bepaald: “De voorstellen tot herziening van verdragen tot oprichting van de Europese Gemeenschappen, inbegrepen de verdragen en akten waarbij die verdragen zijn gewijzigd en aangevuld, en de voorstellen van normatieve rechtshandelingen van de Europese Commissie die aan het Parlement worden gezonden, worden door de voorzitter naar een commissie verwezen. In voorkomend geval werkt de commissie een voorstel van advies uit dat door de plenaire vergadering wordt behandeld. Bij de aanneming stuurt de voorzitter van het parlement het advies aan de regering.”

De heer van Nieuwenhuysen preciseert daarbij dat dit reglementsartikel eigenlijk een transpositie is van het bepaalde in artikel 168 van de Grondwet én vooral ook van artikel 16 van de Bijzondere Wet tot Hervorming van de Instellingen (BWHI). Artikel 168 van de Grondwet stelt: “Van bij het begin der onderhandelingen over elke herziening van de verdragen tot oprichting van de Europese Gemeenschappen en van de verdragen en akten waarbij deze verdragen zijn gewijzigd of aangevuld, worden de Kamers daarover geïnformeerd. Zij krijgen kennis van het verdragsonderwerp vóór de ondertekening ervan.” Artikel 16, §2, tweede lid (samen te lezen met artikel 16, §1 BWHI) van de bijzondere wet zegt dan weer: “De in paragraaf 1 bedoelde verdragen worden bij het bevoegde Parlement door zijn Regering ingediend. Van bij het begin der onderhandelingen over elke herziening van de Verdragen tot oprichting van de Europese Gemeenschappen en van de verdragen en akten waarbij deze Verdragen zijn gewijzigd of aangevuld, worden de Parlementen, elk voor zich, daarover geïn-

formeerd. Zij krijgen kennis van het verdragontwerp voor de ondertekening ervan.”

Het lid constateert dat het Vlaams Parlement voorafgaandelijk geen dergelijke verdragsontwerptekst heeft gekregen voor advies. Het parlement is niet ingelicht, en heeft niet de kans gekregen voorafgaandelijk aan de ondertekening van het Verdrag van Lissabon enig advies uit te brengen. De vraag stelt zich derhalve of het Vlaams Parlement überhaupt wel de bespreking van dit agendapunt kan aanvatten vooraleer deze – toch wel gewichtige – kwestie eenduidig is uitgeklaard?

Desgevraagd beaamt minister *Geert Bourgois* dat de verdragtekst in zijn ontwerpfase niet aan het parlement werd overgemaakt. Hij meent echter wel dat zulks nog nooit gebeurd is, met welk verdrag ook.

Daarop ingaand wijst de *voorzitter* erop dat er hier wel een duidelijk onderscheid dient gemaakt met de gewone verdragen, die inderdaad niet voorafgaandelijk aan het parlement moeten worden voorgelegd. In casu is er echter sprake van een zeer specifieke uitzondering. Het reglement, de Grondwet en de BWHI hebben het uitdrukkelijk over verdragen tot wijziging van het primair Europees recht. Dat moet – gezien zijn belang – wel voorafgaandelijk ter kennis van het Vlaams Parlement gebracht worden.

De heer *Luk Van Nieuwenhuysen* herhaalt op zijn beurt dat de Grondwet en de bijzondere wet dit voorschrijven en dat het Vlaams Parlement de bepaling ook heeft overgenomen in zijn reglement. Dat kan dan ook niet zo maar terzijde geschoven worden. Het lid vraagt derhalve om vooraf na te gaan wat de gevolgen zouden kunnen zijn van het feit dat de Grondwet, de Bijzondere wet en het reglement niet gevolgd zijn.

De heer *Jan Roegiers* wijst erop dat de regering het ontwerp van decreet bij het parlement ingediend heeft, het is door de voorzitter en het Uitgebreid Bureau toegewezen aan een commissie. Vlaams Belang heeft in het Bureau hierover geen enkele opmerking gemaakt. Als de opmerking van de heer Van Nieuwenhuysen correct mocht zijn, zou het Bureau het ontwerp toch niet aan een commissie toegewezen hebben. Het lid stelt dan ook voor de bespreking aan te vatten.

De heer *Luk Van Nieuwenhuysen* herhaalt dat hij toch graag de gevolgen wenst te kennen van een behandeling van het ontwerp met miskennis van de Grondwet, van de BWHI en het reglement. Hij stelt dan ook voor om op zijn minst eerst de juridische dienst van het Vlaams Parlement hierover te raadplegen.

De heer *Ludwig Caluwé* stelt een compromis voor. Enerzijds kan men de opmerking laten onderzoeken, maar anderzijds kan men ondertussen toch al de behandeling van het ontwerp voortzetten.

De heer *Luk Van Nieuwenhuysen* wijst erop dat het Vlaams Parlement dan wel op een ongrondwettelijke wijze handelt, met alle mogelijke gevolgen vandie.

Aangaande dat specifieke bezwaar laat de heer *Ludwig Caluwé* opmerken dat mocht de bemerking van de heer Van Nieuwenhuysen kloppen, het kalf sowieso verdronken is en het Vlaams Parlement nu al tegen de Grondwet handelt.

Minister *Geert Bourgois* wijst erop dat het artikel van het Reglement niet als dusdanig zegt dat de regering het ontwerp voor advies moet doorsturen. Er staat alleen wat er dient te gebeuren indien de regering dat doet. Over het artikel van de Grondwet en het overeenkomstige artikel van de BWHI, kan de minister zich niet uitspreken, aangezien hij deze teksten momenteel niet bij heeft.

De heer *Luk Van Nieuwenhuysen* leest daarop opnieuw de betreffende artikels voor.

Volgens minister *Geert Bourgois* lijkt dat in ieder geval geen grond tot nietigheid te kunnen zijn. Het parlement is immers soeverein in het regelen van zijn werkzaamheden.

De heer *Luk Van Nieuwenhuysen* beaamt dat het parlement soeverein is inzake de regeling van zijn werkzaamheden, maar in casu handelt het wel in strijd met de Grondwet en de BWHI. Hij vraagt dan ook formeel om minstens de juridische dienst van het parlement te vragen wat de mogelijke gevolgen zijn van de behandeling van het ontwerp in het licht van wat de Grondwet en de bijzondere wet voorschrijven.

De heer *Jan Loones*, van zijn kant, vindt de behandeling van dit ontwerp helemaal niet dringend. Integendeel, hoe verder in de tijd het verzonden wordt, hoe beter dat hem lijkt. Desondanks meent hij toch dat de heer Van Nieuwenhuysen in deze geen gelijk heeft. Het gaat om een algemeen artikel in de Grondwet, dat bedoeld is om te vermijden dat Europese Raden of Europese ministerraden wijzigingen zouden aanbrengen zonder dat de Kamers op de hoogte zijn. Daarom moet zulks eerst gemeld worden. In dit geval ligt de procedure echter anders omdat er hoe dan ook een ratificatie achteraf moet gebeuren. Het verdrag is al ondertekend maar is slechts rechtsgeldig wanneer alle parlementen van alle lidstaten het hebben goedgekeurd en alle lidstaten het hebben geratificeerd. De procedure is dus veel strenger dan de door de heer Van Nieuwenhuysen ver-

melde procedure van de Grondwet waar de minister-raad enkel vooraf een mededeling moet doen om te zien of er bezwaren zijn. Het lid heeft er echter absoluut geen problemen mee dat de juridische dienst eerst een advies zou uitbrengen. Er blijkt overigens nu al officieus een nota van de juridische dienst te circuleren die de diverse problemen in verband met het eveneens noodzakelijke samenwerkingsakkoord aankaart. Het zou de spreker daarenboven sterk verwonderen dat de Kamer en de Senaat, met hun veel sterkere en uitgebreidere juridische diensten, niets gemerkt zouden hebben. Hij bewondert echter wel de spitsvondigheid van de Vlaams Belangfractie in haar gebruik van dit reglementsartikel.

De heer *Ludwig Caluwé* herhaalt zijn voorstel om inderdaad verduidelijking te vragen, maar ondertussen de werkzaamheden voort te zetten.

De heer *Luk Van Nieuwenhuysen* meent dat deze kwestie dermate fundamenteel is, dat hij eerst duidelijk wenst te weten waar het parlement aan toe is.

De heer *Jan Roegiers* stelt voor dat de minister het ontwerp inleidt en dat er ondertussen een vraag aan de juridische dienst gesteld wordt over de impact van de geciteerde reglementsbepalings.

Overeenkomstig het resultaat van een hierover gehouden tussentijdse stemming zal de *voorzitter* het probleem van de betekenis van het aangehaalde reglementsartikel aan de juridische dienst voorleggen en hierbij aandringen op een spoedig antwoord. Te dien einde zal een brief gericht worden aan de voorzitter van het Vlaams Parlement, mevrouw Marleen Vanderpoorten (zie bijlagendocument).

2. Inleidende uiteenzetting door de heer Geert Bourgeois, Vlaams minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media en Toerisme

Minister *Geert Bourgeois* legt uit dat het ontwerp gaat over een belangrijk verdrag dat een nieuwe stap zet in het Europese integratieproces. De Europese Unie (EU) is ontstaan uit een naoorlogs proces en heeft geleid tot een nooit geziene ononderbroken periode van stabiliteit en vrede. Dat is een van de belangrijkste verworvenheden van het verenigde Europa. Welvaart, geluk en welzijn kunnen maar gedijen in een vredesituatie. Dat argument is moeilijk te vatten voor jonge mensen die de vrede op dit continent als een evidentie beschouwen. Desondanks is het belangrijk die verdienste van het integratieproces te blijven beklemtonen.

Het proces heeft geleid tot een nooit eerder gekende welvaart. De vrijhandelsprincipes zijn van uitzonderlijk belang voor een kleine economie als de Vlaamse

die leeft van de export en veel beter kan gedijen in een grotere eengemaakte markt. Andere verworvenheden hebben geleid tot heel belangrijke binnenlandse beslissingen, zoals de afbouw van de staatschuld, de Maastrichtnorm, de strijd tegen de klimaatopwarming. De EU is de enige macht op het continent die een rol kan spelen op wereldvlak. Bij onderhandelingen over de vrijhandelsakkoorden in het kader van de WTO (World Trade Organisation – Wereld Handelsorganisatie) betekent elk van de Europese lidstaten niets, slechts als collectieve macht kan Europa gewicht in de schaal leggen.

Na Wereldoorlog II, in 1952, is de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal opgericht. Het plan Schuman-Monet bestond er in om de controle, de productie van de twee toenmalige cruciale sectoren staal en kolen over te laten aan een supranationaal orgaan, met name de Hoge Autoriteit, de voorloper van de Europese Commissie. Er werd tevens een raad van ministers en een gemeenschappelijke vergadering, bestaande uit leden van de nationale parlementen gecreëerd. Het Hof van Justitie zou juridisch toekijken. Elk van de organen evolueerde later tot een volwaardige instellingen. Vandaag is de democratische controle op de onderscheiden instellingen geëvolueerd maar nog niet ideaal.

De ondertekening van het Verdrag van Rome in 1952 was de tweede stap voorwaarts. Daarbij werd de oprichting van de Europese Economische Gemeenschap een feit. Deze organisatie werd vanaf de inwerkingtreding van het Verdrag van Maastricht in 1993 omgedoopt tot Europese Gemeenschap. Het bewerkstelligen van het vrije verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal was van meet af aan in het verdrag ingeschreven.

Het Verdrag van Maastricht stelde de creatie van de monetaire unie in het vooruitzicht. Iedereen kan zich voor de geest halen hoe de strenge begrotingsdiscipline tijdens de jaren negentig het Europese debat beheerste. Uiteindelijk leidde dat tot de invoering van de euro in januari 2002.

Het Verdrag van Maastricht voorzag voor het eerst in een samenwerking op het vlak van justitie en binnenlandse zaken, de zogenaamde derde pijler van de toen nieuwe EU. Een andere belangrijke verwezenlijking van het Verdrag van Maastricht is dat het de voorziet gaf voor de totstandkoming van de politieke EU. De EU is gefundeerd op de principes van vrijheid, van democratie, van respect voor de mensenrechten en de fundamentele vrijheden. Het respect voor de rechtstaat staat daarbij voorop. Om die waarden ook in derde landen te verdedigen, werd voorzichtig een aanzet gegeven tot een gecoördineerd gemeenschappelijk buitenlands beleid, de zogenaamde tweede pijler.

Het Verdrag van Amsterdam van 1997 zorgde voor een verdere communautarisering van het beleid. Zo werd een deel van de derde pijler, met name het asiel- en het migratiebeleid overgeheveld naar de eerste pijler. Voor problemen van institutionele aard, waaronder het aantal commissarissen en de besluitvormingsprocedure in de raad bood het Verdrag van Amsterdam echter geen oplossing. Ook het Verdrag van Nice waarin alleen de meest dringende institutionele kwesties werden geregeld, bracht niet de gehoopte en fundamentele democratische en institutionele hervormingen om de EU klaar te maken om het hoofd te bieden aan de uitdagingen. De daarop volgende jaren werd de unie geconfronteerd met nieuwe uitdagingen waarvoor zij in haar gedaante van toen niet voldoende was uitgerust. De minister heeft het over de uitbreiding van de unie met tien nieuwe lidstaten, de moeizame besluitvorming, het gemis aan profilering en het gebrek aan democratische legitimiteit bij de burgers. Deze vaststelling heeft op haar beurt geleid tot de Verklaring van Laken van 2001 die het bijeenroepen van een conventie vooropstelde. De uiteindelijke bedoeling was om niet alleen na te denken over de toekomst van Europa, maar ook om een grondwet voor Europa op te stellen. Die grondwet zou de EU in staat moeten stellen om beter in te spelen op de nieuwe uitdagingen waarvoor Europa staat.

De intergouvernementele conferentie die daarop volgde leidde uiteindelijk tot de ondertekening van het Europese Grondwettelijke Verdrag. De grondwet is getorpedeerd door de referenda in Frankrijk en Nederland waar de bevolking neen zei. Dat heeft geleid tot een crisis binnen de EU.

Om uit de impasse te geraken, kreeg het Duitse voorzitterschap van de Europese raad van juni 2006 een mandaat om een rapport op te stellen over de mogelijkheden tot herlancering van het Grondwettelijke Verdrag. Het resultaat van die Duitse opdracht was een volledig uitgewerkt mandaat voor een korte, resultaatgerichte intergouvernementele conferentie onder het Portugese voorzitterschap. Het uitgangspunt was om inhoudelijk niet ver af te wijken van het pakket, uitgewerkt door de Conventie en de intergouvernementele conferentie van 2004 die leidde tot de Europese grondwet. Het ontwerpverdrag dat het resultaat was van het politieke akkoord, gesloten op 18 en 19 oktober 2007 werd uiteindelijk op 13 december 2007 te Lissabon ondertekend. Sindsdien is er sprake van het Verdrag van Lissabon. Het is uiteraard niet de bedoeling om hier in extenso alle artikelen, protocollen en de verklaringen te bespreken, maar de minister overloopt de grote lijnen.

Het verdrag leidt tot een verhoging van het democratische gehalte van de EU. De bevoegdheden van het Europees Parlement worden substantieel uitgebreid.

De zogenaamde medebesluitingsprocedure wordt eigenlijk algemene regel, inclusief voor de begrotingskwesties. In ongeveer 95 percent van de gevallen zal die procedure gelden. Stilaan ontwikkelt zich op Europees vlak een systeem van de trias politica, de driemachtenleer zoals die klassiek bestaat in de democratieën. Op wetgevend vlak evolueert de EU naar een soort tweekamersysteem waarbij de raad de inbreng van de lidstaten garandeert en het Europees Parlement de burgers van de unie vertegenwoordigt.

Daarnaast staat de Europese Commissie als uitvoerende macht die als enige het initiatiefrecht behoudt. Ze is weliswaar beperkt tot de grote strategische beleidslijnen die de Europese Raad uitstippelt. Tot slot is er het Hof van Justitie dat fungeert als de rechtelijke macht en dat toeziet op de correcte naleving van de EU-wetgeving.

In dat bestel krijgt de directe democratie ook een plaats. Een initiatief van minstens 1 miljoen burgers uit verschillende lidstaten, kan de Europese Commissie tot actie dwingen. De burgers en het middenveld krijgen zo de mogelijkheid om nauwer bij de uitbouw van Europa te worden betrokken. De minister denkt dat het instrument geregeld zal worden gebruikt en er allicht toe zal leiden dat de unie een bepaalde richting zal uitgaan. Bovendien worden de wetgevende beraadslagingen van de raad openbaar net zoals dat nu geldt voor het Europees Parlement. Het democratische deficit van de unie wordt ook nog verkleind bij de verkiezing van de commissievoorzitter. Die voorzitter wordt verkozen door het Europees Parlement dat rekening zal houden met het resultaat van de Europese verkiezingen.

Een element dat extra aandacht verdient, in het bijzonder voor het Vlaams Parlement, is de versterkte rol die de nationale parlementen toebedeeld krijgen. Ze worden meer betrokken bij de Europese besluitvorming. De rol komt prominent tot uiting in een aantal artikelen die specifiek de rol van de parlementen belichten. De minister vestigt de aandacht op het protocol betreffende de rol van de nationale parlementen in de EU. Die nationale parlementen zullen beter worden geïnformeerd over de voorstellen die in de unie besproken worden. Ontwerpen van wetgevingshandelingen worden in de regel aan de parlementen toegezonden. Ook krijgen de nationale parlementen meer inspraak in de controle op het subsidiariteitsbeginsel. De nationale parlementen hebben daarnaast inspraak in de procedures tot herziening van de verdragen en worden ook op de hoogte gebracht van verzoeken tot toetreding tot de unie. Om de specifieke Belgische situatie te belichten, heeft België op vraag van de minister een verklaring laten opnemen bij het verdrag. Het gaat om verklaring 51. In die verklaring wordt eraan herinnerd dat de parlementen van de gemeenschappen en de gewesten

ook deel uitmaken van het parlementaire systeem in België.

Voor de regionale of deelstatelijke bevoegdheden moeten ook die regionale parlementen beschouwd worden als nationale parlementen. Om de verklaring effectief operationeel te maken, is het sluiten van een interparlementair samenwerkingsakkoord noodzakelijk. Het probleem wordt niet op Europees vlak opgelost, het is een verklaring die België heeft laten toevoegen. De uitwerking moet op nationaal vlak gebeuren.

Een significante nieuwigheid in het verdrag is dat een lidstaat voortaan, na overleg, uit de unie kan stappen.

Een tweede aspect is een Europa dat meer aandacht heeft voor de mensenrechten en meer sociaal is. Het handvest van de grondrechten dat tot op heden alleen een politieke verklaring is, krijgt dezelfde rechtskracht als de verdragen. Een afwijking met betrekking tot de toepassing werd door het Verenigd Koninkrijk en Polen bedongen. Niettemin blijft deze constellatie verkieselijk boven de andere opties waarbij de dwingende kracht van het handvest alleen zou gelden voor de instellingen. Voorts wordt ook de toetreding van de EU tot het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden mogelijk gemaakt. Dat zou tot gevolg hebben dat de handelingen van de unie onder het bijkomende toezicht zullen staan van een externe instelling, namelijk het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Ten slotte worden de waarden die aan de unie ten grondslag liggen expliciet opgesomd. De unie geeft aldus het politiek-juridische signaal dat ze zich voortaan als een volwaardige waarden gemeenschap zal profileren in haar interne en externe optreden. Op basis daarvan heeft de minister, als minister van Media, het probleem aangekaart van de haatzenders die in Europa te ontvangen zijn.

De unie legt meer sociale klemtonen. Het is tekenend dat de unie volgens het nieuwe verdrag de realisatie van een sociale markteconomie, gericht op volledige werkgelegenheid en sociale vooruitgang als een horizontale doelstelling naar voren schuift. Hetzelfde geldt voor de strijd tegen de sociale uitsluiting en discriminatie en de bevordering van de sociale rechtvaardigheid en de bescherming. Daarnaast wordt met het verdrag een horizontale sociale clausule ingevoerd. De unie zal bij de bepaling en de uitvoering van haar beleid steeds rekening moeten houden met een aantal sociale vereisten. De clausule maakt gewag van een hoog niveau van werkgelegenheid, adequate sociale bescherming, bestrijding van sociale uitsluiting en een hoog niveau van on-

derwijs, opleiding en bescherming van de volksgezondheid.

Het derde aspect is de toenemende coherentie en doeltreffendheid. Met het Verdrag van Lissabon komen er efficiëntere instellingen. Het opzet van de hervorming is dubbel, enerzijds is het de betrachting om de instellingen aan te passen aan de uitdagingen ten gevolge van de uitbreiding, anderzijds moeten de instellingen meer legitimiteit krijgen. De Europese Raad wordt voor het eerst erkend als een volwaardige instelling maar zal slechts in beperkte mate wetgevende taken uitoefenen. Hij krijgt vooral een sturende functie en moet vooral belangrijke knopen doorhakken zoals de topbenoemingen waarover eerder dagen nogal veel bericht wordt in de pers.

De Europese Raad zal voortaan voorgezeten worden door een permanente voorzitter. Die persoon zal bij gekwalificeerde meerderheid door de staats- en regeringsleiders verkozen worden voor een termijn van tweeënhalf jaar. Die benoeming is eenmaal hernieuwbaar. Dat zal de stabiliteit en de continuïteit van de werkzaamheden versterken. Voor de Raad van Ministers blijft het principe van het wisselende voorzitterschap behouden voor de vakraden, maar wel binnen het raamwerk van teamvoorzitterschappen. Groepen van drie lidstaten zijn samen voor 18 maanden voorzitter van een reeks vakraden. Elke lidstaat zit die reeks dan voor een half jaar voor, maar hij kan zich laten bijstaan door de twee andere leden van het groepsvoorzitterschap op basis van een gemeenschappelijk programma. In 2010 en de eerste helft van 2011 zal België samen met Spanje en Hongarije de functie van EU-voorzitter uitoefenen. Het is de ambitie van de Vlaamse Regering daar ook een belangrijke rol in te spelen, uiteraard als het over haar bevoegdheden gaat. De Europese Commissie zal vanaf 2014 beperkt worden tot twee derden van het aantal lidstaten waaronder de voorzitter en de hoge vertegenwoordiger van buitenlandse zaken en dit volgens toerbeurt en op basis van het gelijkheidsbeginsel, tenzij de Europese Raad daar bij unanimité alsnog anders over beslist. Over de concrete invulling van het toerbeurtsysteem doet het verdrag geen uitspraak. Dat moet later door de Europese Raad vastgelegd worden bij unanimité. Het collegiale karakter en de macht van de commissie zullen daardoor worden versterkt. De hoge vertegenwoordiger en niet meer de minister voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid, belichaamt een combinatie van twee bestaande maar concurrerende functies, de huidige commissaris voor extern beleid en de hoge vertegenwoordiger van de unie, respectievelijk mevrouw Ferrero-Waldner en de heer Solana. Hij heeft een dubbele pet op en heeft met een mandaat van de raad als vice-voorzitter zitting in de Europese Commissie, belast met de externe betrekkingen en de coördinatie van de andere aspecten van het externe

optreden van de unie. Het systeem van gekwalificeerde meerderheidstemming wordt grondig herzien en geldt voortaan als algemene regel. De gekwalificeerde meerderheidstemming zal vanaf 1 november 2014 niet langer gebaseerd zijn op de stemgewichten die aan elke lidstaat werden toegekend maar voor de gewone procedure op een dubbele meerderheid die minimum 55 percent van de lidstaten en minstens 65 percent van de totale EU-bevolking vertegenwoordigt. 55 percent van de lidstaten moeten wel minstens 15 lidstaten omvatten.

Het aantal onderwerpen waarover de regeringen met gekwalificeerde meerderheid van stemmen zullen besluiten, is aanzienlijk uitgebreid. Dat is uiteraard noodzakelijk om de unie van 27 lidstaten in staat te stellen om te functioneren zonder door veto's geblokkeerd te worden. Om op dit punt tot een consensus te komen, zijn toegevingen ten aanzien van Polen gebeurd. Er komen twee overgangperiodes met complexe stemmingsprocedures waardoor de nieuwe berekeningswijze nog niet direct van toepassing zal zijn. Hij zal van toepassing zijn vanaf 1 april 2017 waarbij wordt afgestapt van het huidige principe van de gewone stemming.

Er komt ook een efficiënter buitenlands beleid. Met de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon zal de EU ook extern, op internationale fora efficiënter kunnen optreden. De EU krijgt een unieke rechtspersoonlijkheid waardoor de EU en dus niet langer de Europese Gemeenschap internationale akkoorden kan sluiten. De creatie van de figuur van een permanente voorzitter van de Europese Raad en een hoge vertegenwoordiger die bijgestaan wordt door een Europese diplomatie-dienst zal de nieuwe Europese Unie meer zichtbaarheid geven. Met dit alles zal de EU op buitenlands vlak dus meer armslag krijgen om als een volwaardige partner naast de grote mogendheden zitting te hebben, om geloofwaardiger met de ontwikkelingslanden samen te werken, om toe te treden tot het Europese Verdrag van de Rechten van de Mens en om krachtadiger op te treden bij conflicten in de wereld.

Een vierde positieve stap betreft de uitdieping van het beleid van de unie. De deur wordt opengezet voor nauwere samenwerking tussen lidstaten die verder willen gaan in de Europese integratie, ook op het vlak van defensie en op het vlak van buitenlands beleid. De mogelijkheden om met versterkte samenwerking verder te gaan zijn vergemakkelijkt en uitgebreid. Die defensiepoot wordt ook versterkt in het verdrag, net zoals justitie en binnenlandse zaken. Immigratie en asiel- en grenscontrole worden domeinen waarin een gemeenschappelijk beleid kan worden ontwikkeld. De oprichting van een operationeel comité voor de binnenlandse veiligheid is

opgenomen, net zoals de creatie van een Europees parket.

De ontwikkeling van een Europees beleid inzake de legale immigratie, justitiële samenwerking in strafzaken en politionele samenwerking wordt vereenvoudigd door de invoering van de gekwalificeerde meerderheid in die domeinen. Om op dat punt tot een consensus te komen, moest een toegeving worden gedaan aan het Verenigd Koninkrijk dat net als Ierland over een 'opt-out' zal beschikken. Ze maakt het echter mogelijk om vooruitgang te boeken zonder te worden geblokkeerd door een of ander vehikel. Een clause van wederzijdse solidariteit in geval van terroristische aanvallen of natuurrampen is vervat in het verdrag.

Het verdrag bepaalt dat de uitroeiing van de armoede de hoofddoelstelling is van het Europese beleid inzake ontwikkelingssamenwerking. Het aantal beslissingen dat door lidstaten van de eurozone kan worden genomen, wordt uitgebreid. Dat houdt een potentiële versterking in van de economische en de monetaire unie. De bevoegdheden van de unie worden evenzeer uitgebreid inzake volksgezondheid, onderzoek en ontwikkeling. Humanitaire hulp, energie, intellectuele eigendom, toerisme, sport en bestuurlijke samenwerking krijgen een nieuwe rechtsbasis.

De doelstellingen inzake milieubeleid worden aangevuld met de strijd tegen de klimaatwijziging. Inzake energie wordt de juridische basis verder ook aangevuld met verwijzingen naar de nood aan Europese solidariteit bij bevoorradingsproblemen en aan interconnectie van energienetwerken. Beide betekenen zelfs een innovatie ten aanzien van het oorspronkelijke grondwettelijke verdrag.

Het vijfde belangrijke punt voor Vlaanderen is dat er een grotere betrokkenheid komt van de regio's en de deelstaten in Europa, inclusief met betrekking tot het subsidiariteitsprobleem. Het Verdrag van Lissabon versterkt de rol van de deelstaten in de Europese Unie. Vlaanderen heeft, in overleg met andere regio's met wetgevende bevoegdheden, tijdens de werkzaamheden ter voorbereiding van de Europese grondwet en daarop volgend van het Verdrag van Lissabon gepleit voor een grotere betrokkenheid van de regio's in het Europese besluitvormingsproces. Om daaraan tegemoet te komen, werd in het verdrag opgenomen dat de regionale en de lokale overheden voortaan van bij het begin in het besluitvormingsproces betrokken moeten worden. Een van de belangrijkste bepalingen van het Verdrag van Lissabon betreft ongetwijfeld de versterking van het subsidiariteitsbeginsel. Het omvat het beginsel dat de unie enkel en alleen optreedt wanneer de doelstellingen niet beter gerealiseerd kunnen worden op een ander

niveau, het nationale, het regionale of het lokale. Door middel van een vroeg waarschuwingssysteem kan dat beginsel ook in de praktijk worden gecontroleerd. De minister verwijst hiervoor naar het protocol inzake subsidiariteit.

Van zodra de Commissie een wetgevingsvoorstel wil indienen, stuurt ze het voorstel naar de nationale parlementen die rechtstreeks hun bezwaren kunnen uiten. Daartoe moeten ze een gemotiveerd advies opstellen waarin wordt aangegeven hoe en waarom het ontwerp niet strookt met het subsidiariteitsbeginsel. De nationale parlementen en dus ook dit parlement hebben een termijn van acht weken, in tegenstelling tot de termijn van zes weken die opgenomen was in het Grondwettelijke Verdrag om de subsidiariteitstoets uit te oefenen. Via de zogenaamde 'gelekaartprocedure' kan een parlement, samen met een voldoende aantal andere parlementen – in de regel een derde van de stemmen van de parlementen en elke lidstaat beschikt over twee stemmen –, de commissie dwingen om een ontwerp van Europese wetgevingshandeling opnieuw in overweging te nemen. De 'oranjekaartprocedure' gaat zelfs nog een stap verder en bepaalt dat een meerderheid van nationale parlementen in staat is om een wetgevingsvoorstel dat niet strookt met het subsidiariteitsbeginsel tegen te houden. De voorwaarde is wel dat die meerderheid gesteund wordt door 55 percent van de leden van de raad of door een meerderheid van de leden van het Europees Parlement.

Voorts bepaalt het subsidiariteitsprotocol ook dat naast de lidstaten ook de nationale parlementen het initiatief kunnen nemen om bij het Hof van Justitie een beroep in te leiden tegen een Europese wetgevingshandeling op grond van een schending van het subsidiariteitsbeginsel. Het Verdrag van Lissabon versterkt de rol van het Comité van de Regio's, het adviesorgaan binnen de EU dat de regionale belangen verdedigt. Het geeft dit orgaan het recht om de Europese Commissie voor het Europees Hof van Justitie te dagen als de wetgevingsvoorstellen van de commissie tegen het subsidiariteitsbeginsel indruisen.

Het verdrag benadrukt ten slotte het respect voor de culturele en taalkundige diversiteit en geeft op expliciete wijze erkenning aan de politieke en de constitutionele basisstructuren van de lidstaten waaronder die voor regionaal en lokaal zelfbestuur. Op die manier wordt ook het Vlaamse zelfbestuur als deelstaat in de Europese constructie erkend.

Naast die vijf belangrijke pluspunten zijn er een aantal minpunten. Het verdrag is een compromis tussen 27 lidstaten en zal nooit beantwoorden aan de optimale visie die elk van de lidstaten of de politieke fracties hebben op de werking van de EU. Het inhoudelijke aspect terzijde gelaten zijn er ook een

aantal opmerkingen over het verdrag zelf. Het is een tekst die afgezwakt is ten aanzien van het oorspronkelijke Grondwettelijke Verdrag. Een van de grote opmerkingen is de mindere leesbaarheid, een aantal vlakken zijn niet zo duidelijk. De minister denkt aan de invulling van de taak van de hoge vertegenwoordiger. Hij ressorteert onder twee instellingen. Als vicepresident van de Europese Commissie moet hij het Europees gemeenschappelijk belang voor ogen houden. Anderzijds dient hij als persoonlijk mandataris van de raad ook de verzuchtingen van de lidstaten in te willigen.

Het Comité van de Regio's speelt een belangrijke rol, maar is nog altijd niet een volwaardige Europese instelling. Voor Vlaanderen is het ook jammer dat de rechtstreekse toegang tot het Europees Hof van Justitie niet opgenomen is, hoewel het Europees Hof rekening houdt met het rechtstreeks en individueel belang dat men moet hebben. Vlaanderen zal erop moeten toekijken dat in het samenwerkingsakkoord dat gesloten wordt tussen de parlementen, de toegang tot het Europees Hof wegens de schending van de subsidiariteit opgenomen wordt. Voor Vlaamse aangelegenheden moet via het samenwerkingsakkoord de procedure geregeld worden.

De minister denkt dat het Verdrag van Lissabon de Europese verworvenheden consolideert en dat het een aantal vernieuwingen inhoudt die van fundamenteel belang zijn voor de instandhouding van de unie en voor het ontwikkelen van het vermogen van de unie om met 27 en allicht meer leden intern en extern doeltreffender op te treden. De minister denkt dat het verdrag een goed compromis vormt en dat het een verbetering inhoudt ten opzichte van de bestaande verdragen. Het schept meer duidelijkheid over de aard en de doelstellingen van de unie. Het verzekert een grotere efficiëntie in het optreden van de unie en ook een sterkere Europese rol in de wereld. Het versterkt het subsidiariteitsbeginsel en verhoogt het democratische karakter van het functioneren van de unie. Er wordt ook meer rekening gehouden met de lokale en met de regionale bestuursniveaus. Het Verdrag van Lissabon versterkt de rol van de regio's met wetgevende bevoegdheden in Europa en vergroot de rechten van de Europese burgers.

Afsluitend verzoekt de minister de commissieleden, namens de regering, het ontwerp van instemmingsdecreet te willen goedkeuren.

3. Proceduredebat over de organisatie van hoorzittingen

De heer *Luk Van Nieuwenhuysen* denkt dat het nuttig is de mening van externen te horen over dit ingewik-

kelde verdrag. Vlaams Belang vraagt derhalve om een hoorzitting.

De heer *Ludwig Caluwé* vraagt namens de meerderheid hetzelfde.

De heer *Jan Loones* wijst in dat verband ook op de moeilijkheden bij de totstandkoming van het met dit verdrag samen hangende intra-Belgische interparlementaire samenwerkingsakkoord. De aanpassingen die nu nog nodig zijn, zullen allicht ook niet gemakkelijk tot stand komen. Naar aanleiding van een nota van de juridische dienst van het parlement – nota die aan het Uitgebreid Bureau werd voorgelegd (zie bijlagendocument) en die langs die weg reeds officieus circuleert onder de parlementsleden – maakte de voorzitter van dit parlement, in opdracht van alle Bureauleden, trouwens reeds formeel voorbehoud bij een aantal aspecten. Zo zijn er onder meer wijzigingen aan de Bijzondere Wet nodig. Het lid stelt dan ook voor om zeker de voorzitter van het parlement, mevrouw Marleen Vanderpoorten, uit te nodigen om een stand van zaken te geven.

Mevrouw *Vera Dua* vraagt hoe een dergelijke hoorzitting desgevallend de timing van de besprekingen en de stemmingen beïnvloedt.

De heer *Jan Roegiers* onderschrijft de vraag naar een hoorzitting. Een grondige bespreking kan echter ook snel verlopen. Zijns inziens zou komende donderdag, 26 juni 2008, hiervoor een geschikt moment zijn.

De *voorzitter* wijst erop dat de fracties, conform de vigerende praktijk, normaal gezien toch ongeveer een week krijgen om namen in te dienen voor een hoorzitting. Nu donderdag al een hoorzitting organiseren is volgens hem geen ernstige manier van werken.

De heer *Luk Van Nieuwenhuysen* beaamt dat. Iedere fractie moet de mogelijkheid krijgen om op een serieuze manier voorstellen te doen.

Mevrouw *Anissa Tamsamani* ziet geen probleem want er zijn precedents onder meer in de Commissie Onderwijs.

De heer *Jan Loones* herhaalt dat hij het hierbij horende samenwerkingsakkoord erg belangrijk vindt. Hij vindt het organiseren van een hoorzitting een goed idee omdat er op die manier tegelijk wat tijd vrijkomt om na te gaan wat Kamer en Senaat in deze precies van plan zijn. Hij herinnert er daarbij aan dat naar aanleiding van de bespreking van de het toenmalige Europees Grondwettelijk Verdrag deze commissie het ontwerp van instemmingsdecreet heeft goedgekeurd onder uitdrukkelijk voorbehoud van de goedkeuring van een dergelijk samenwer-

kingsakkoord – toen voornamelijk inzake subsidiariteit – voorafgaand aan de behandeling in de plenaire zitting van het Vlaams Parlement. Het lid zou ook in deze elke andere werkwijze onredelijk achten. Overigens herhaalt hij ten overvloede dat er in wezen geen enkele gegronde reden voor al deze haast is. Het verdrag in kwestie moet in beginsel toch pas ingaan op 1 januari 2009 en België is daarenboven nog lang niet het laatste land dat goedkeurt.

De heer *Jan Roegiers* stelt toch voor om donderdag een hoorzitting te organiseren en dan eventueel meteen ook mevrouw Vanderpoorten te vragen.

De *voorzitter* stelt bij wege van compromis tussen expeditiviteit en redelijkheid voor om donderdag alle suggesties voor sprekers in te wachten en dinsdag 1 juli 2008 de hoorzitting te organiseren. De kwestie of de voorzitter al dan niet langskomt, is een onderwerp voor de voor later op de dag voorziene regeling van de werkzaamheden en zal desgevallend ook moeten afgetoetst worden met de agendabeheerders op het kabinet van de parlementsvoorzitter.

De heer *Ludwig Caluwé* wenst hoe dan ook het ontwerp goedkeuren voor het reces en vraagt daarom veiligheidshalve toch al een hoorzitting voor komende donderdag.

Bij wege van stemming wordt beslist om de hoorzitting te laten doorgaan op donderdag 26 juni 2008 in de voor- en de namiddag. De namen en coördinaten van de personen en instanties die de verschillende politieke fracties dan wensen te horen, worden dan ook binnen de kortst mogelijke tijd ingewacht op het commissiesecretariaat dat zal pogen om deze zaak binnen de 24 uur rond te krijgen.

(Het verslag van deze hoorzitting maakt het voorwerp uit van een afzonderlijk verslagstuk dat eveneens werd opgesteld door mevrouw Anissa Tamsamani (Parl. St. Vl. Parl. 2007-08, nr.1653/2). De eigenlijke bespreking van het ontwerp van instemmingsdecreet bij het Verdrag van Lissabon werd daarna aangevat op maandag 30 juni 2008.)

II. BIJeenkomst van Maandag 30 Juni 2008

1. Bespreking

1.1. Tussenkomen van de heer Ludwig Caluwé

De heer *Ludwig Caluwé* geeft een aantal motieven waarom zijn fractie het verdrag zal goedkeuren. On-

danks alle peripetieën blijft CD&V grote voorstander van het Europese eenwordingsproces. Zijn fractiegenoten zijn en blijven overtuigde Europese federalisten en zullen alles wat aan dat proces bijdraagt, ondersteunen. Ondanks alles vormt Europa een succesverhaal, 63 jaar vrede is een unicum in zijn geschiedenis. Dat is in belangrijke mate te danken aan het feit dat men zo wijs is geweest om na de Tweede Wereldoorlog de staten bij elkaar te brengen, hun tegenstellingen te laten overstijgen en te komen tot een samenwerking die niet louter theoretisch blijft op basis van vredesverdragen. De samenwerking zorgde er juist voor dat de economieën in elkaar verstrengeld geraken zodat een oorlog betekent dat de staten zichzelf de duivel aandoen. Het is niet zo eenvoudig de jonge generaties ervan te overtuigen maar het is toch wel goed om dat uitdrukkelijk telkens opnieuw te benadrukken. De grenscontroles alsook verschillende munten zijn verdwenen. Dit wordt stilaan beschouwd als een evidentie.

CD&V wil dat succesverhaal doortrekken. Het is onmogelijk de grote problemen van de planeet aan te pakken met 180 spelers. Het is nodig met maximaal tien partijen rond de tafel te zitten om tot gezamenlijke oplossingen te komen. Daarvoor zijn organisaties die namens een continent kunnen spreken, nodig. Dat zullen ofwel organisaties die in enige mate een democratische structuur hebben, ofwel grote staten van dat continent die namens alle andere landen spreken. Voor Europa dus ofwel Duitsland, Engeland, Frankrijk, ofwel een Europese structuur.

Uiteraard is het Europa van de 27 niet meer het Europa van de zes. De oorspronkelijke federale geest geldt niet overal meer even sterk. De consensus over de socialemarkteconomie, over het Rijnlandmodel, die heerste in het Europa van de zes wordt niet zo breed gedeeld in het Europa van de 27. Veertig jaar communisme heeft ervoor gezorgd dat bepaalde staten blinde aanhangers van het kapitalisme zijn. Dat zal allicht slijten met de jaren, maar toch nog heel wat jaren doorwerken. In de Verenigde Staten zijn de tegenstellingen tussen het noorden en het zuiden die 150 jaar geleden geleid hebben tot een burgeroorlog, nog altijd niet helemaal verdwenen. De Europese interne tegenstellingen zijn geen grond om het proces van de Europese federale samenwerking stop te zetten.

Voor CD&V moest de verruiming steeds samengaan met verdieping van de Europese structuren. Als dat echter onvoldoende lukte, was dat geen reden om de verruiming stop te zetten. De landen die zoveel jaren onder het communistische systeem gezeten hadden, hadden recht om bij Europa aan te sluiten. Het was de plicht van Europa om

hen zo goed mogelijk bij te staan bij het veranderingsproces.

De geestdrift rond de Europese eenmaking, ook in de oude kernlanden, is verminderd. De referenda in Nederland en Frankrijk over het Grondwettelijk Verdrag zijn daar symptomen van. Het is wel de vraag of de inwoners van die landen geoordeeld hebben over het verdrag dan wel over heel andere aspecten.

Tegenstanders van het Verdrag van Lissabon hantieren eerder argumenten tegen het huidige Europa dan tegen de inhoud van het verdrag. Soms drukken ze zelfs de wens uit om nog veel verder te gaan dan het Verdrag van Lissabon. Zo is er de commentaar dat het Europees Parlement te weinig te zeggen heeft, nochtans krijgt het door het verdrag meer invloed. Een bijkomende kritiek is dat het parlement geen initiatiefrecht heeft. In de Nederlandse Tweede Kamer hebben de parlementsleden ook geen initiatiefrecht. Het klopt dus niet dat een parlement zonder initiatiefrecht geen echt parlement is. Het gaat eerder om een wijze van organiseren. Het parlement kan altijd de goedkeuring van de begroting laten afhangen van bepaalde beleidslijnen. Het parlement kan door resoluties en moties vragen om bepaalde initiatieven te nemen. Het is niet omdat het parlement geen initiatiefrecht heeft dat het geen invloed heeft.

Een tweede kritiek is dat Europa complex is en het verdrag onleesbaar. Daarom had CD&V liever het Grondwettelijke Verdrag goedgekeurd. Dat is immers een overzichtelijke en geconsolideerde tekst. Het Verdrag van Lissabon amendeert de bestaande verdragen, daardoor is het op zich onleesbaar. De gecoördineerde tekst is nodig voor de leesbaarheid.

Het verdrag stapt af van het pijlerssysteem, de besluitvormingstructuur voor alle verschillende bevoegdheden wordt dezelfde, jammer genoeg met uitzondering van het buitenlandse beleid. Het blijft echter een belangrijke verbetering dat ten minste justitie en veiligheid maar ook andere bevoegdheden op talrijke terreinen mee opgenomen worden in de eenvormige besluitvormingstructuur. De gekwalificeerde meerderheid is een ander aspect dat de werkbaarheid en de besluitvorming ten goede komt. Een kleinere commissie is een bijkomend voordeel.

Om het evenwicht te garanderen krijgen de parlementen en ook de deelstaatarlementen, de mogelijkheid initiatieven waarvan ze oordelen dat ze niet tot de Europese bevoegdheden horen, te blokkeren via de subsidiariteitsregeling. Ze kunnen zich ook tot het Hof van Justitie wenden voor zaken die in het verleden plaatsgevonden hebben. Als het vereenvoudigde gekwalificeerde meerderheidssysteem in voege treedt, zullen de parlementen ook daar oppositie

kunnen tegen voeren. Eenvoudigere structuren worden dus in evenwicht gehouden door een grotere parlementaire controle.

Het is goed dat burgers die 1 miljoen handtekeningen kunnen verzamelen, ook initiatieven naar voren kunnen schuiven. De rol van het Comité van de Regio's wordt ook in belangrijke mate versterkt. Al die verwezenlijkingen samen zijn voldoende om ermee door te gaan.

CD&V betreurt maar respecteert het Ierse 'neen'. De Europese raad van 15 oktober zal de stand van zaken opmaken. Dan moet de Belgische en Vlaamse houding duidelijk zijn. CD&V wil in elk geval het Verdrag van Lissabon goedkeuren.

1.2. Tussenkomen van mevrouw Anissa Tamsamani

Mevrouw *Anissa Tamsamani* wijst erop dat Europa constant in opbouw is. Het is een huis dat nooit afgeraakt. De ontwikkeling van dit verdrag past daarin. In 2003 legde de Europese Conventie een ontwerpverdrag tot vaststelling van een grondwet voor Europa neer. In juni 2004 werd een akkoord bereikt over een Grondwettelijk Verdrag voor de Europese Unie. Die zogenaamde grondwet zou alle andere verdragen overbodig maken en een nieuw institutioneel kader vastleggen voor Europa. Het goedkeuringsproces liep echter vast op het neen tijdens de Franse en Nederlandse referenda. Net zoals een goede architect zijn plannen moet herzien na afkeuring, moest ook de Europese Unie haar ontwerp bijschaven. Het heeft veel voeten in de aarde gehad om een gemeenschappelijke tekst te vinden, maar het Verdrag van Lissabon is er.

Het verdrag is onleesbaar, maar sp-a is een absolute voorstander van stevige fundamenten voor de Europese Unie, die vooruit moet. Het verdrag garandeert meer democratie, meer inspraak, kortom, een meer dan noodzakelijke herstructurering. Nationale parlementen krijgen een stem in Europese zaken. Dat is nodig, want meer dan zeventig procent van de wetgeving is afkomstig van de EU. Zo worden de parlementen ingelicht over wetsvoorstellen die op til zijn. Als een derde van de parlementen zich tegen een voorstel kant, moet de Europese Commissie het voorstel in heroverweging nemen. Als bovendien een meerderheid van de nationale parlementen tegen een bepaald voorstel stemt, moet de Europese Commissie overleg plegen met het Europees Parlement en de Raad en zo tot een nieuwe beslissing komen. Daarnaast krijgt ook het Europees Parlement meer inspraak dan vroeger. De medebeslissingsprocedure werd sterk uitgebreid. Dat zijn positieve vernieuwingen. Hopelijk wordt de bevolking op die manier meer betrokken bij het besluitvormingsproces. Zij

zijn tenslotte de bewoners van ons Europese huis. Als er een lek is, of problemen met de verbouwingen, moeten ze daarvan op de hoogte zijn en steun vinden bij hun bouwmeesters.

Het hervormingsverdrag geeft de EU de bouwstenen waar ze lange tijd behoefte aan had. En dat is een goede zaak. Een huis kan niet blijven rechtstaan zonder stevige fundamenten. Nu de basisstructuur er is, is het echter tijd om verder te kijken, om te kijken naar de inhoud.

Het hervormingsverdrag voert een horizontale sociale clausule in. Dit wil zeggen dat op elk gebied waarover de EU beslissingen neemt, het sociale thema mee in rekening moet gebracht worden. Europa was altijd heel ambitieus met sociale doelstellingen. Zo stelt de Lissabon-strategie dat Europa moet investeren in mensen en de modernisering van de arbeidsmarkt. Deze pijler besteedt aandacht aan de inspanningen die geleverd moeten worden om sociale uitsluiting te voorkomen en armoede te bestrijden. Toch valt niet te ontkennen dat bij de implementatie van de Lissabon-strategie deze laatste sociale thema's uit het oog verloren zijn.

Het rapport van de Europese Commissie dat werd voorgelegd op de lentetop verklaart zelf dat één op vijf 15-jarigen niet voldoende kunnen lezen. Eén op zes 18 tot 24-jarigen heeft niet meer dan lager secundair onderwijs genoten. Dit, zo stelt het rapport, maakt het voor hen erg moeilijk om toe te treden en vooruitgang te boeken op de arbeidsmarkt. Onderwijs is een belangrijke component van de strijd tegen sociale uitsluiting. 78 miljoen Europeanen zijn arm of lopen het risico om in de armoede terecht te komen. Dat is een vijfde van de totale bevolking. Er zijn bovendien 14 miljoen werkende armen in de EU. Het is absoluut noodzakelijk dat Europa sociaal blijft.

'Flexicurity' was normaal gezien het wondermiddel dat zowel meer werkgelegenheid als meer werkzekerheid moest opleveren. Een analyse van de vakbond wijst uit dat flexicurity inderdaad tot meer flexibiliteit, maar ook tot meer onzekerheid leidt. Het beloofde samengaan van sociale zekerheid en economische vooruitgang blijkt toch een utopie te zijn. Europa is niet altijd een succesverhaal. Het lid geeft daar een aantal voorbeelden van, een eerste gaat over de ontwikkeling van het Belgische stempelgeld. Een werknemer die in 1980 werkloos werd, behield gemiddeld 46 procent van zijn vorige brutoloon. Nu valt hij terug op 27 procent van het vroegere brutoloon.

In elk van onze buurlanden ontvangen jonge moeders tijdens hun bevallingsrust 100 procent van hun inkomen. In België is dat bedrag in de eerste maand

beperkt tot 82 percent, en vervolgens valt dat terug op 75 percent van het laatst verdiende loon. Het Belgische ontslagrecht is een ander voorbeeld van de flexibiliteit. In alle landen van het voormalige Europa van de 15 bestaat een motivatieplicht bij ontslag van een werknemer. Behalve in België. Iedereen kan hier zijn 'C4' krijgen, zij het voor een aangepaste prijs.

Het Europese model mag niet enkel gestoeld zijn op economische groei en vooruitgang. De mensen moeten er ook beter van worden. Europa is meer dan een markt alleen, het is een project dat vrede, democratie en solidariteit tussen volkeren teweegbrengt. Die solidariteit moeten worden gehandhaafd. Zo kan het eengemaakte Europa heel wat uitdagingen aan. En zoals een belangrijk Frans politicus al zei: nationalisme leidt tot oorlog. Als Europa verdeeld blijft, heeft het het nakijken als China en India, samen een derde nota bene van de wereldbevolking, de handen ineen slaan. Europa kan bijvoorbeeld een gemeenschappelijk antwoord geven op de financiële crisis in de VS. Het kan de problemen die zich stellen met globalisering, vergrijzing, immigratie en interculturaliteit het hoofd bieden. Bovendien is dit de kans om Europa te profileren als de grote speler voor wat betreft het klimaat. Dit biedt Europa zowel op ecologisch als ook op economisch vlak vele kansen. Ook op het gebied van ontwikkelingssamenwerking biedt het verdrag enkele kansen.

Europa heeft dus de fundamenteën van een stevig huis. En daar wil sp. a voor gaan. Toch valt het af te wachten wat de inrichting zal geven. Wordt het een koud en kil, een fort Europa zonder ruimte voor sociale maatregelen en solidariteit? Of wordt het een open huis met ramen en deuren die wijd open staan? Het lid hoopt alleszins op het tweede, zodat het Europees sociaal model ook een kans krijgt. Omdat sp.a erin gelooft, zal de fractie het ontwerp goedkeuren.

1.3. Tussenkomen van mevrouw Anne Marie Hoebeke

Mevrouw *Anne Marie Hoebeke* wil alleen maar zeggen dat de weg naar het Verdrag van Lissabon gekenmerkt is door meer transparantie, meer efficiëntie en meer democratie. Zonder Europa zou het niet mogelijk om een vonnis dat in België uitgesproken wordt, ook uit te voeren in andere landen. Ook het vrije verkeer van goederen en diensten is een verdienste.

Het Verdrag van Lissabon zorgt voor significante wijzigingen en meer performantie. De permanente residentie zal voor tweeënhalf jaar aanwezig zijn.

Ook de hoge vertegenwoordiger voor het buitenlands beleid is een standvastige factor.

Bepaalde procedures worden eenvoudiger. De procedure voor de gekwalificeerde meerderheid treedt na een overgangsperiode maar in voege in 2014 en niet in 2009. Ook het feit dat de unie rechtspersoonlijkheid krijgt, is een belangrijke factor. De deelstaatsparlementen krijgen een plaats in het grotere Europa. Open Vld zal het ontwerp dan ook goedkeuren.

1.4. Tussenkomen van de heer Jan Roegiers

De heer *Jan Roegiers* verwijst naar het Ierse neen. Hij is het niet eens met de beslissing van het Ierse volk, maar respecteert die wel. De tegenstanders van het Verdrag van Lissabon bestonden uit een amalgaam die om uiteenlopende redenen het verdrag afkeurden. Het lid heeft zich wel gestoord aan de mateloze arrogantie van politici, zowel Europese als Belgische, die vonden dat het beste antwoord op het Ierse neen dan maar een snelle ratificatie van het verdrag was. Op dat ogenblik moesten in België enkel nog het Brusselse en het Vlaamse Parlement het verdrag ratificeren. Het lid is tevreden dat het Vlaams Parlement beslist heeft de tijd te nemen om het verdrag te bespreken.

De minister heeft het ontwerp toegelicht, de meerderheid heeft het wijs geacht onmiddellijk een hoorzitting te organiseren. Jean-Luc Dehaene heeft bijna twee uur een uiteenzetting gegeven en vragen van meerderheid en oppositie beantwoord. Ook twee tegenstanders konden hun mening geven. Daarna is beslist om vandaag en morgen ruim de tijd te nemen om het verdrag te bespreken. Het parlement heeft getoond dat het de tijd neemt om Europese verdragen grondig te bespreken.

Het lid vertegenwoordigt een regionalistische partij. Ze is altijd een groot voorstander geweest van een sterke Europese samenwerking en eenmaking maar vindt dat de EU nooit mag verworden tot een louter economische unie. Europa heeft destijds de term EEG afgezworen en vervangen door EU. Het Europese verhaal bleef en blijft immers te veel steken in een economisch verhaal, terwijl het oorspronkelijk de bedoeling was om op het continent vrede en stabiliteit te garanderen.

Met economische maatregelen zoals de oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS), heeft Europa de oorlogsindustrieën omgebogen om vrede en stabiliteit te bereiken. Nu zijn verdere stappen nodig, ook om de bevolking enthousiast te maken en te houden voor het Europees project. Het is immers te belangrijk om het over te laten aan toppolitici en -academici. Het lid merkt bij de

mensen echter heel dikwijls een afkeer van de Europese samenwerking. Die is vaak gebaseerd op fabels, maar ook politici hebben er schuld aan. Zij hebben de taak om het Europese verhaal in duidelijke en begrijpelijke woorden te vertellen. In de plaats daarvan hebben zij de afgelopen decennia te vaak de gewoonte gehad om Europa de schuld te geven van bepaalde moeilijke en slechte zaken.

Daarom zijn de VlaamsProgressieven verheugd dat de tekst die vandaag voorligt, het politieke karakter van de Europese Unie versterkt. De heer Roegiers overloopt enkele belangrijke punten. Om te beginnen zijn er de budgettaire en de wetgevende versterking van het Europees Parlement en de rol van het parlement bij de keuze van de Europese Commissievoorzitter. Het Europees Parlement had vroeger schandig weinig bevoegdheden, maar de rol die het de afgelopen jaren heeft weten uit te bouwen, wordt met het verdrag nog vergroot. Vandaag kan een Europees parlements lid dat trots is op zijn opdracht, ook effectief een rol spelen. Daar zijn heel wat voorbeelden van, ook al gaat het niet noodzakelijk om de meest bekende politici. Het lid geeft als voorbeeld de geslaagde niet-aanstelling tot Europees Commissaris van de Italiaan Butiglioni.

Even belangrijk is de installatie van een Raadsvoorzitter, die de Europese Unie een gezicht kan geven en binnen de EU stabiliteit kan brengen in de werkwijze. Men zegt wel eens: 'la fonction fait l'homme'. Maar het zou wel eens kunnen zijn dat hier eerder geldt: 'l'homme fera la fonction'. Die Raadsvoorzitter moet voor de VlaamsProgressieven komen uit een land dat voorloper is in de EU – dus Schengen ratificeerde en werkt met de euro – en niet weigerachtig staat tegenover verdere eenmaking of steevast kiest voor een opt-out. De Raadsvoorzitter moet een Europese figuur zijn, die de eenmaking van Europa hoog in het vaandel heeft staan.

Een ander voor de links-liberalen belangrijk punt uit het verdrag is het burgerinitiatief, waardoor één miljoen inwoners van de Europese Unie aan de Commissie kunnen voorstellen om een bepaald wetgevend initiatief op te starten. Het kan Europa voor een stuk terug dicht bij de mensen brengen.

De toetsing van het subsidiariteitsbeginsel, waarin de nationale parlementen een fundamentele rol zullen kunnen spelen, geeft het Vlaams Parlement een bijzonder grote verantwoordelijkheid. De heer Roegiers richt namens de VlaamsProgressieven een oproep tot al degenen die de Europese eenwording genegen zijn, om mee na te denken over de wenselijkheid van die regelgeving.

De opgesomde punten worden door de partij van de heer Roegiers toegejuicht in het nieuwe verdrag,

waarvan zij hoopt dat het goedgekeurd wordt. Nochtans heeft het lid ook enkele opmerkingen. De sociale paragraaf krijgt nog steeds een te beperkte invulling. Europa plooit zich te vlug terug tot een louter economisch geheel waarin de globalisering van de economie de hoofdrol speelt. Er zijn nu weliswaar enkele extra sociale paragrafen ingeschreven, maar ze zijn iets te oppervlakkig en te weinig concreet.

De VlaamsProgressieven betreuren dat in het verdrag wel het energiebeleid aan bod komt, maar dat de Euratomverdragen niet in de nieuwe tekst werden geïntegreerd. Euratom was een keuze van het verleden. Vandaag moet men kiezen voor duurzame energie. Het lid herinnert aan zijn inspanningen twee jaar geleden, samen met Duitse, Britse en Nederlandse collega's, om te werken aan een Europees verdrag voor duurzame energie. Het feit dat Euratom vandaag zelfs niet behandeld wordt, is een gemiste kans.

Een laatste punt is de beperkte rol van de gewesten en de gemeenschappen. Er is de clausule waarin staat dat België een federaal land is waarin de gewesten en de gemeenschappen specifieke bevoegdheden hebben. De heer Van den Brande stelde in de Senaat dat we minder moeten streven naar een Europa van de regio's, en meer naar een Europa met de regio's. De VlaamsProgressieven zijn het daar grotendeels mee eens, al willen zij eerder beide combineren in een regio van en met de regio's. Ongetwijfeld komt dit nog ter sprake in het kader van de bespreking van het samenwerkingsakkoord tussen de parlementen.

Voor de fractie van de heer Roegiers is vandaag een niet onbelangrijke staatshervorming aan de orde. Met het nieuwe verdrag kan een stap vooruit worden gezet op dat vlak. Ooit vergeleek Jacques Delors Europa met een fiets, eraan toevoegend dat een fiets omvalt als hij stilstaat. Het lid vreest dat dit laatste zal gebeuren als het voorliggende verdrag niet wordt goedgekeurd. Met het verdrag krijgt de Europese fiets twee steunwielletjes die ervoor zorgen dat hij niet omvalt.

1.5. Tussenkomen van de heer Luc Van den Brande

De fractie van de heer *Luc Van den Brande* is een grote voorstander van het verdrag, net zoals zij voorstander was van het eerdere grondwettelijke verdrag. De bezwaren van Frankrijk en Nederland, die de Unie ertoe na te denken over een regeling, hadden natuurlijk ook te maken met binnenlandse politieke situaties. Het lid zegt bij wijze van anekdote dat hij Nederlanders hoorde vertellen dat Beatrix niet langer koningin zou kunnen blijven als de Europese grondwet werd goedgekeurd. Aan het Parijse Trocadéro zag hij bordjes die meedeelden dat bij diezelfde goedkeuring

voortaan overal in Europa ‘corrida’s’ zouden toegestaan worden. Deze voorbeelden illustreren de perceptie van de mensen.

Het geval Ierland was niet anders. Het Ierse neen is belangrijker dan het Ierse ja, zegt het lid bij wijze van boutade. Het moet ons doen nadenken over de politieke inhoud van de Unie. Europa is niet noodzakelijk, het is een keuze. Het komt er dus op aan op een rijtje te zetten waar het verdrag ons kan brengen. De vraag is telkens opnieuw de inhoud van Europa waar te maken voor de huidige en de toekomstige generaties.

Voor de heer Van den Brande vormt Europa allereerst een ruimte van waarden, als basis voor een gemeenschappelijk project. Daarnaast heeft het de ambitie om een economische kernspeler te zijn in de wereld. Op de derde plaats moet het een ruimte van rechtvaardigheid, veiligheid en zekerheid kunnen zijn, die niet afgesloten is van de rest van de wereld maar wel haar partner. In hoeverre draagt het voorliggende verdrag daartoe bij? Voor CD&V volstaat een gemeenschappelijke markt niet. Europa is per definitie ook een politiek project, een element van een burgerschap met meerdere lagen. Het kan alleen een toekomst hebben in de mate dat het weggaat van hiërarchische besluitvorming naar partnerschap tussen beleidsniveaus. De heer Van den Brande legt uit dat hij geen voorstander is van een Europa van de regio's als dat een patchwork van kibbelende ministaatjes is. Hij verkiest een unie die gebouwd is op het partnerschap tussen de lokale, regionale, statelijke en Europese niveaus.

Het voorliggende verdrag zet vanuit democratisch oogpunt een aantal stappen in die richting. Het is niet alleen een kwestie van beter management, onderstreept het lid, al telt de club inmiddels 27 leden. Heel belangrijk is dat het Europees Parlement bijkomende bevoegdheden krijgt inzake codecisie en initiatiefrecht. Vijftig jaar geleden was het nog een gemeenschappelijk discussieforum van een aantal vertegenwoordigers met dubbele pet.

Tweede grote stap vooruit is de subsidiariteitstoets. De spreker wijst erop dat de commissie de volgende dag nader zal kunnen ingaan op wat concreet voorligt in het protocol dat terzake aan het verdrag gehecht is. Daarmee wordt geprobeerd het democratische gehalte van de EU te versterken. Zelfs afgezien van de Belgische situatie, mag er in geen geval een stap terug worden gezet op dit vlak, waarschuwt het lid. Een aantal parlementen zien er een hernationalisering in wat in de gemeenschappelijke Europese korf gebracht is. Als de subsidiariteitstoets dat betekent, is dit een slechte zaak. De CD&V-fractie ziet haar integendeel als een verdieping en versterking van het democratische proces.

Subsidiariteit gaat volgens het lid veel minder over

de begrenzing van bevoegdheden dan over de verdeling van verantwoordelijkheden. Probleem is dat een aantal deelgebieden van Europa, oorspronkelijk staten en/of landen, opmerken: “Wij hebben een aantal bevoegdheden aan Europa toevertrouwd, die eigenlijk onze intrinsieke bevoegdheden zijn. Waarom onszelf te kort doen?” De heer Van den Brande geeft Beieren als meest gearticuleerde voorbeeld. Dat alles mag echter niet afleiden van de democratische bedoeling van de subsidiariteitstoets.

Derde stap vooruit is de betrokkenheid van het middenveld, de civil society. De spreker noemt dit horizontale subsidiariteit. Hoe geven de instellingen vertrouwen aan de actoren op het terrein? Dat één bestuursniveau het voor het zeggen krijgt in Europa is een fictie. Maar dat alleen publieke instellingen in staat zijn antwoord te geven aan de uitdagingen, is er ook een.

De heer Van den Brande erkent dat het verdrag niet perfect is. Het is een stap terug dat naar het Handvest van Grondrechten alleen nog verwezen wordt en dat het niet langer onverbreekelijk deel uitmaakt van het verdrag zelf. Het lid pleit ervoor te blijven ijveren dat dit in de toekomst alsnog gebeurt, in een volgend verdrag. Het lid wijst erop dat het verdrag mogelijk maakt dat de EU als unie toetreedt tot het mensenrechtenverdrag. Dat is nodig met het oog op de coherentie tussen het Hof van de Mensenrechten in Straatsburg en het Europese Hof van Justitie.

Verder had de CD&V-fractie liever een echte minister van Buitenlandse Zaken gezien. Maar zolang de Britten het heel moeilijk blijven hebben met een gemeenschappelijke aanpak van veiligheid en defensie, kan de EU geen echt federale externe betrekkingen waarmaken.

Dat het voorzitterschap continu wordt voor 2,5 jaar met één mogelijke verlenging, is positief. Geen mens weet echter hoe de organisatie ervan zal rijmen met de trojka die wordt ingesteld en waarbinnen het roterende voorzitterschap overeind blijft. In wat nu voorligt, is de permanente voorzitter aan zet voor wat het nemen van initiatief betreft. Het is een goede zaak de Commissie de motor blijft. De geschiedenis toont aan de voorbije 50 jaar alleen vooruitgang is geboekt dankzij het initiatiefrecht van de Commissie.

Belangrijk punt en zelfs essentieel om een perspectief te geven aan de EU is het bestuur in meerdere lagen. In het Comité van de Regio's blijkt dat de landen die verantwoordelijkheid geven aan de deelgebieden om regionale plannen in te dienen, betere resultaten bereiken in de Lissabonstrategie dan de centralistisch bestuurd. De spreker noemt fenomenen als bedrijfssluiting, jobcreatie, innovatie, migratie en interculturaliteit. De regio's worden daar als

eerste mee geconfronteerd en moeten daarom de dragers zijn van de gemeenschappelijke politiek.

Volgens het lid kan men aanvaarden dat er een verschillend tempo is in de ontwikkelingen, zolang het in de gewenste richting blijft gaan. Europa is een onaf verhaal, dat in stappen verloopt. In die context is het verdrag een belangrijke stap vooruit, ook al is niet alles ermee opgelost. Zo moeten de constitutionele regio's nog een plaats krijgen. Op een dag zullen zij rechtstreekse partners moeten worden in de besluitvorming van de EU. Als zij immers exclusieve bevoegdheden hebben en er geen hiërarchie van normen bestaat, moet er op gegeven moment een klaardere oplossing komen voor hun deelname aan die besluitvorming.

De heer Van den Brande onderstreept in dit verband dat in het eerste hoofdstuk van het verdrag, bij de organen en de instituties, voor het eerst het regionale feit in de EU erkend wordt. Dat in een land als België de regionale parlementen als nationale parlementen worden beschouwd, heeft consequenties. Niet onbelangrijk – maar hopelijk nooit nodig – is het recht van het Comité van de Regio's om zich post factum te voorzien bij het Europese Hof van Justitie. Dat laatste is niet afdwingbaar in de open coördinatiemethode maar wel in de communautaire.

De spreker vat samen. Het optimum wordt niet bereikt. Hoewel de CD&V-fractie de Europese Grondwet verkoos, vindt zij het voorliggende verdrag toch een belangrijke stap voorwaarts. Het lid acht het wel onzeker dat er, na het Ierse neen, tegen oktober een oplossing is voor het geheel van de Unie. De Ieren krijgen de tijd om na te denken over de manier waarop ze aan boord kunnen blijven. Dat betekent evenwel niet dat men gewoon op oktober moet wachten. Ondertussen moeten allen die geloven in het Europese project, onderzoeken hoe de ratificatie kan doorgezet worden. Dat proces kan volgens de spreker in weerwil van het Ierse neen, gewoon doorgaan.

Men moet ophouden Europa voor alles de schuld te geven, als alibi voor de eigen verantwoordelijkheid. Dat België zijn schuldenlast moest oplossen, dat Polen zijn economie moest herijken, was niet in de eerste plaats van belang voor Europa maar voor die landen zelf.

De heer Van den Brande zou het in het licht hiervan verschrikkelijk vinden mocht het Vlaams Parlement op 15 oktober niet klaar zijn met de ratificatie. Hij is het niet eens met de redenering van het Vlaams Belang voor wat de overblijvende angel betreft. Er moet zo snel mogelijk een oplossing komen voor de voorliggende afspraken. De stukken die voorliggen

in Kamer en Senaat laten toe daarin een belangrijke stap te zetten. De voorzitter van het Vlaams Parlement moet bij haar collega's op een oplossing aandringen. Er zijn immers goede redenen om het Verdrag van Nice bij te spijkeren en een verdere stap te zetten in de Europese integratie.

De heer Van den Brande stelt vast dat Europa niet lokaal en regionaal communiceert. Hij vindt die ervaring een erge zaak. Het lid beseft dat het gaat om 490 miljoen mensen, maar er moet absoluut iets gebeuren ten aanzien van lokale en regionale journalisten, om hun uit te leggen dat de objectieven de moeite waard zijn. Europa heeft immers Europeanen nodig, zoals het Poolse parlamentslid dr. Geremek het fraai formuleerde.

2. Proceduredebat: al dan niet afronden van de algemene bespreking op maandag 30 juni 2008

Na de tussenkomst van de heer Van den Brande, vraagt de *voorzitter* of nog iemand het woord wil nemen.

Namens zijn fractie antwoordt de heer *Luk Van Nieuwenhuysen* daarop dat men de gedachtewisseling van de daaropvolgende dag met de parlamentsvoorzitter over de stand van zaken aangaande het interparlementaire samenwerkingsakkoord wenst af te wachten, teneinde dan mee op die basis mee de algemene tussenkomsten te kunnen houden.

De heer *Jan Roegiers* repliceert daarop dat het hoffelijk zou zijn ten aanzien van de hele commissie – die, ten gevolge van de speciale ministerraad van de Vlaamse Regering waarop de aanwezigheid van minister Bourgeois noodzakelijk was, vandaag op een bijzonder laat uur (17.00 uur) haar bijeenkomst heeft moeten aanvatten – om de afspraak te maken vandaag minstens te proberen om de algemene bespreking af te ronden. Alle commissieleden zijn speciaal om 17.00 uur naar Brussel gekomen. De meeste fracties hebben ook reeds een belangrijke inbreng gedaan in het debat. Het zou volgens hem dan ook goed zijn dat er afgesproken wordt dat alle fracties die willen tussenkomen nu tussenkomen, dat de minister, als hij daartoe bereid is, een wederwoord geeft en dat daarop de algemene bespreking wordt afgerond.

De heer *Luk Van Nieuwenhuysen* blijft erbij dat de tussenkomst van voorzitter Vanderpoorten een uitermate belangrijk element is in de algemene bespreking. Die kan dan ook in geen geval worden afgerond voor de parlamentsvoorzitter hier gehoord is. De Vlaams Belangfractie wil dan ook die gedachte-

wisseling afwachten vooraleer haar algemene tussenkomsten te houden.

Zich daarbij aansluitend wijst de heer *Stefaan Sintobin* erop dat de algemene bespreking formeel ook voor morgen geagendeerd is. De meeste leden van de commissie zijn inderdaad aanwezig, maar hij veronderstelt dat een aantal van de afwezigen de intentie hebben om morgen tussen te komen bij de algemene bespreking. Zij hebben immers het recht om voort te gaan op de officiële agenda zoals die verspreid werd door de diensten van het Vlaams Parlement, die er conform de eerder in deze commissie gemaakte afspraken, van uitgaan dat de algemene bespreking morgen voortgaat.

De *voorzitter* verwijst in deze naar het precedent van de procedure die in deze commissie gevolgd werd ter gelegenheid van de bespreking van de Europese Grondwet. Toen werd voorzitter De Batselier in de commissie uitgenodigd in een analoge situatie ten einde toelichting te geven over de stand van zaken met betrekking tot het toenmalige samenwerkingsakkoord. Daarna zijn die elementen nog meegenomen in de algemene bespreking. Men kan verder ook niet zomaar terugkomen op de afspraken die vorige week zijn gemaakt. Daarenboven kan men het niet maken om aan de parlementsvoorzitter te zeggen dat ze nog even de stand van zaken mag komen uitleggen na de afsluiting van de bespreking. Zijns inziens is het fatsoenlijk en in overeenstemming met de vorige week genomen beslissingen, om de algemene bespreking ook op dinsdag 1 juli 2008 voort te zetten.

De heer *Ludwig Caluwé* kan begrijpen dat de commissie, voor wat het aspect dat mevrouw Vanderpoorten morgen aan bod zal brengen, de besprekingen open houdt. Hij begrijpt echter niet goed waarom men, wat de eigenlijke verdragsinhoud betreft, de bespreking vandaag niet zou kunnen voortzetten maar die mordicus op dinsdag wil houden. Hij wijst erop dat afgezien van het feit dat door omstandigheden – de reeds door de heer Roegiers vermelde speciale ministerraad – de aanvang van deze commissiebijeenkomst diende verlaet te worden tot 17.00 uur, men initieel voorzien had om vanaf 14.30 uur bijeen te komen en dus eigenlijk een volledige namiddag had uitgetrokken. Hij erkent dat het iedereen uiteraard vrij staat om al dan niet te spreken, maar hij vindt wel dat het nu het moment is om de algemene bespreking te voeren over de inhoud van het verdrag en zich morgen te beperken tot datgene wat de parlementsvoorzitter naar voren brengt aangaande het interparlementair samenwerkingsakkoord.

De heer *Luk Van Nieuwenhuysen* blijft erbij dat de voor morgen voorziene tussenkomst van mevrouw Vanderpoorten wel degelijk een belangrijk element

vormt in de algemene beoordeling van het verdrag met het oog op het stemgedrag van zijn fractie. Hij wenst dan ook eerst kennis te nemen van gegevens waarover de parlementsvoorzitter beschikt en pas daarna zijn tussenkomst te houden.

De *voorzitter* constateert dienovereenkomstig dat een aantal commissieleden hun algemene tussenkomst pas op dinsdag zullen houden.

De heer *Jan Roegiers* verklaart het daar absoluut niet mee eens te zijn. Occasioneel kan hij wel eens respect opbrengen voor de heer Van Nieuwenhuysen, maar de tussenkomst die hij zonet heeft gehouden vindt hij van een bedenkelijk allooi.

De *voorzitter* verzoekt daarop de heer Roegiers om toch wat op de gebruikte terminologie te letten.

De heer *Jan Roegiers* verklaart dat de voorzitter er het zwijgen moet toedoen omdat hij al uit zijn rol gevallen is.

De *voorzitter* vraagt wanneer zulks dan wel gebeurd mag zijn.

“Met betrekking tot de agenda die we hier morgen gaan afhaspelen”, antwoordt de heer *Jan Roegiers* daarop.

De *voorzitter* verzoekt om verduidelijking daarbij.

In zijn antwoord stelt de heer *Jan Roegiers* dat men niet onnozel moet willen doen en daarop terugkomen.

Opnieuw verzoekt de *voorzitter* de heer Jan Roegiers om verduidelijking bij die uitspraak.

De heer *Jan Roegiers* antwoordt de voorzitter daarop dat als hij vervelend wil beginnen doen, de meerderheid het helemaal naar de knoppen kan helpen. De afspraak is gemaakt dat hier vandaag de algemene bespreking zou worden gehouden.

De *voorzitter* roept daarop de heer Jan Roegiers voor de eerste keer formeel tot de orde.

De heer *Jan Roegiers* stelt dat een aantal commissieleden hier zijn tussengekomen voorbehoud hebben gemaakt aangaande het aspect dat morgen nog dient besproken te worden. Het lijkt hem logisch dat dat morgen ook effectief zou besproken worden. Maar dat doet geen afbreuk aan het feit dat hier reeds een hele uiteenzetting kan worden gehouden en dat er een visie op het Verdrag van Lissabon kan worden gegeven. Nu zeggen dat men niet wil tussenkomen maar morgen, na 18 vragen om uitleg, de tijd wil nemen om dat alsnog te doen, is van een bedenkelijk

alloom. Hij meent dat de algemene bespreking hier en nu kan en moet afgerond worden. Iedereen is er, er zijn genoeg parlementsleden aanwezig om dit op een deftige manier af te werken. Wat de Vlaams Belang-fractie doet is beneden alles.

De heer *Stefaan Sintobin* wijst erop dat de heer Jan Loones, van de N-VA, die vandaag niet aanwezig kon zijn, te kennen heeft gegeven dat ook hij een inbreng wil hebben in dit debat. Hij wenste morgen zijn uiteenzetting te houden. Het komt immers niet aan de hier aanwezige minister toe om in het parlement het standpunt van zijn partij weer te geven. Als de heer Loones op dinsdag 1 juli 2008 een tussenkomst wil doen, conform de afspraken en de agenda, dan zal de heer Roegiers hem moeten zeggen: "Sorry, collega Loones, uw beurt was gisteren". Dat is van een bedenkelijk alloom.

De heer *Jan Roegiers* vraagt daarop de vergadering gedurende vijf minuten te schorsen.

Daarop ingaand schorst de *voorzitter* de vergadering voor een vijftal minuten.

(Schorsing van de vergadering.)

Na het heropenen van de vergadering verklaart de heer *Karim Van Overmeire*, *voorzitter*, ten persoonlijke titel een mededeling te willen doen. Hij stelt vast dat hij persoonlijk wordt aangevallen over de toepassing van het Reglement. Ofwel duidt men aan welke reglements bepaling hij overtreedt en dan moet men de parlementsvoorzitter daar maar van in kennis brengen. Ofwel gedragen de leden zich fatsoenlijk ook tegenover de voorzitter van de commissie.

De heer *Luc Van den Brande* meent te moeten vaststellen dat de emotie, die in de politiek een grote rol schijnt te spelen, hier wat de bovenhand aan het nemen is. Voor de goede gang van de werkzaamheden is het logisch de bespreking van het ontwerp voort te zetten zonder onderbreking van de inhoudelijke discussie. Vooraleer de algemene bespreking afgerond wordt, is het nodig mevrouw Vanderpoorten te horen. Dat kan immers mee bepalen hoe een lid of een fractie zich positioneert ten aanzien van het ontwerp van instemmingsdecreet. Er zijn misschien redenen waarom een aantal collega's er vandaag niet konden zijn of voor vandaag geen uiteenzetting konden voorbereiden. Daarom dringt men er niet op aan dat vandaag de algemene bespreking wordt afgerond.

Er staat hem echter ook voor dat ontwerpen altijd voorrang hebben op voorstellen. Voorstellen moeten natuurlijk ook ruimte krijgen. Hij stelt dan ook voor om nu de werkzaamheden op te schorten, morgen om half twee mevrouw Vanderpoorten te horen en na de toelichting van de parlementsvoorzitter de

algemene bespreking voort te zetten en te beëindigen en tot de stemming over het ontwerp van decreet over het Verdrag van Lissabon over te gaan. Ontwerpen hebben voorrang, het is dus niet goed om de behandeling ervan op te splitsen. Daarom wordt er een agendawijziging voorgesteld: vandaag de werkzaamheden opschorten, morgen om half twee mevrouw Vanderpoorten horen, daarna de algemene bespreking voortzetten en beëindigen, de artikelen bespreken en tot slot stemmen.

De *voorzitter* stelt vast dat vorige week duidelijk is afgesproken om vandaag en morgen de algemene bespreking van het ontwerp te houden. In concreto is afgesproken eerst de voorzitter van het parlement te horen om half twee en daarna de vragen om uitleg te stellen en na die vragen de algemene bespreking voort te zetten. Als men het Reglement inroept, moet men ook alle bepalingen van het Reglement respecteren. Artikel 83, ten vierde, littera a, tweede lid zegt dat vragen om uitleg vooraan op de agenda van een commissievergadering worden geplaatst, in voorkomend geval na de interpellaties die tot hetzelfde lid van de regering zijn gericht. Vragen om uitleg worden dus vooraan op de agenda van commissievergaderingen geplaatst.

Het kan wel zijn dat er hier hic et nunc een meerderheid is voor een agendawijziging, maar dat is onvoldoende om het Reglement van het parlement opzij te schuiven. De voorzitter stelt derhalve voor de bestaande agenda te handhaven.

De heer *Luc Van den Brande* repliceert dat artikel 26 heel duidelijk stelt dat begrotingsaangelegenheden en beleidsbrieven, ontwerpen van decreet en samenwerkingsakkoorden voorrang hebben, onverminderd de bepalingen van de kleine littera c. De ervaring in het parlement leert dat er plaats moet zijn voor voorstellen en vragen, maar lezing van de agenda van de afgelopen weken bewijst dat er daar voldoende ruimte voor geweest is. Als de regering de behandeling in de commissie bij voorrang vraagt – en ik neem aan dat dat het geval is – stellen wij daar voornoemd voorstel tegenover. Hij wenst niet onreglementair te zijn. Hij was trouwens vorige week in Straatsburg. Dat bewijst hoe 'onbevlekt ontvangen' hij is bij het formuleren van het voorstel. Hij vertrekt gewoon vanuit de 'bon sens' en handelt enkel in het belang van de goede gang van de werkzaamheden. Hij is 'onschuldig en niet betrokken', het is een man van goede wil die hier spreekt.

De *voorzitter* verklaart absoluut niet overtuigd te zijn. De heer Van den Brande is immers niet alleen een man van goede wil, maar ook een man met een zekere ervaring en met een juridische opleiding. Dan zal hij het vast met hem eens zijn dat artikel 26b moet worden gelezen in samenhang met 26c. Begro-

tingsaangelegenheden, beleidsbrieven, ontwerpen van decreet en samenwerkingsakkoorden hebben voorrang op wat in littera c staat, namelijk voorstellen van decreet, voorstellen van resolutie of voorstellen tot wijziging van het Reglement. Hij verwijst naar alle agenda's van de voorbije jaren van deze commissie. De interpellaties en vragen om uitleg werden altijd voor de ontwerpen van decreet behandeld. Hij vraagt gewoon de afspraak van donderdag te honoreren.

Mevrouw *Anissa Temsamani* stelt dat het gewoon een kwestie van common sense is. Vorige week heeft ze het voorstel dat vandaag door de heer Van den Brande geformuleerd is, ook gedaan. Als men aan iets begint, werk je dat af, daarna werk je de rest van de agenda af. Dat is logisch. Iedereen komt op een maandagavond langs om zijn uiteenzetting te houden. Iedereen heeft het recht om morgen de bespreking voort te zetten, maar het is logisch eerst het ontwerp af te werken en dan de andere agendapunten te behandelen. Dat heb ik trouwens ook vorige week voorgesteld.

De *voorzitter* stelt dat men een voorzitter die twee keer is aangevallen omdat hij het Reglement zou overtreden, nu niet kan verwijten dat hij het Reglement toepast. Artikel 83, ten vierde, littera a, tweede lid zegt dat vragen om uitleg vooraan op de agenda van een commissievergadering worden geplaatst, in voorkomend geval na de interpellaties die tot hetzelfde lid van de regering zijn gericht. De commissie, zelfs niet de meerderheid kan daarvan afwijken. Het enige wat mogelijk is, is in volledige consensus en met toestemming van de vraagstellers de agenda te wijzigen. Een voorzitter kan geen beslissing nemen die in strijd is met artikel 83, 4, a, tweede lid.

De heer *Luc Van den Brande* stelt dat we vandaag 30 juni zijn. De afgelopen maand hebben alle facetten van het Reglement volledig uitwerking gehad. Er was voldoende gelegenheid om vragen te stellen, om voorstellen in te dienen. Het zou een goede zaak zijn om de bespreking door te zetten.

De heer *Ludwig Caluwé* stelt vast dat de beide artikelen van het Reglement elkaar tegenspreken. Artikel 26 valt onder Afdeling 5, Agenda. Daar staat uitdrukkelijk dat er voorrang is voor de ontwerpen van decreet. In datzelfde artikel 26 spreekt men niet alleen over voorstellen maar onder ten vijfde ook over vragen. In het ene artikel dat ook zegt dat de commissies de vragen om uitleg behandelen, staat ook uitdrukkelijk dat de ontwerpen voorrang hebben. In veel gevallen past de commissie dat anders toe, maar het staat wel in artikel 26.

De *voorzitter* repliceert dat artikel 26, ten vijfde gaat over de materies die de commissie behandelt. "De

commissies behandelen de begrotingsaangelegenheden en beleidsbrieven, de ontwerpen van decreet, samenwerkingsakkoorden, de voorstellen van decreet, de voorstellen van resolutie, de voorstellen tot wijziging van het Reglement, de interpellaties, de vragen om uitleg en alle andere onderwerpen die hun door de voorzitter van het parlement worden toegewezen. Met instemming van het Uitgebreid Bureau kunnen ze ieder ander onderwerp op hun agenda plaatsen, voor zover het tot hun bevoegdheid behoort." Met andere woorden, artikel 26 ten vijfde zegt wat er in deze commissie besproken kan worden.

Artikel 26, ten eerste, zegt dat ontwerpen van decreet, samenwerkingsakkoorden, begrotingsaangelegenheden, beleidsbrieven voorrang hebben op voorstellen van decreet, voorstellen van resolutie, voorstellen tot wijziging van het Reglement. Er is één uitzondering, eens per maand hebben voorstellen van parlementsleden voorrang op de ontwerpen van de regering.

Artikel 83 is formeel en zegt dat vragen om uitleg vooraan op de agenda van een commissievergadering geplaatst worden en in voorkomend geval na de interpellaties die tot hetzelfde lid van de regering zijn gericht. Hoe kan dat nog duidelijker geformuleerd? Daarover is geen discussie mogelijk.

De heer *Luc Van den Brande* stelt vast dat er een absolute mogelijke tegenstrijdigheid is tussen beide artikelen. Men zou zelfs kunnen zeggen dat de ontwerpen en de voorstellen, namelijk het initiatiefrecht van de regering en het initiatiefrecht van de parlementsleden, als gehalte niet belangrijker zijn maar prioriteit hebben op vragen omdat ze leiden tot besluitvorming. Dat is een logische interpretatie van het Reglement. Dat is de reden waarom in een aantal artikelen het begrotingselement naar voren geplaatst wordt als een prioritair element.

De heer *Luk Van Nieuwenhuysen* stelt toch vast dat in de praktijk van dit parlement – er zijn hem eerlijk gezegd geen uitzonderingen bekend – de agenda's van de commissies systematisch eerst de interpellaties en de vragen plaatsen en daarna zelfs reeds aangevatte besprekingen van voorstellen of ontwerpen van decreet.

De heer *Ludwig Caluwé* wijst erop dat 23 oktober 2007 deze commissie eerst het ontwerp van decreet met betrekking tot het internationale verdrag ter bescherming van planten en het ontwerp van decreet houdende instemming met de overeenkomst houdende oprichting van het internationale Plantgenetic Resources Institute behandelde en pas vervolgens vragen om uitleg.

De heer *Luk Van Nieuwenhuysen* repliceert dat ook praktische omstandigheden een rol spelen, zo moet men ook kijken naar de opeenvolgende beschikbaarheid van de ministers.

De *voorzitter* laat opmerken dat het daarbij wel om een heel bijzonder geval ging. Dat kwam namelijk omdat de regering schriftelijk de spoedbehandeling van deze ontwerpen gevraagd had. En de reden daarvoor was dat men van regeringszijde dermate lang gewacht had met indiening dat de absolute deadline maar een paar weken meer verwijderd was van de datum van behandeling. Ook tracht deze commissie steeds rekening te houden met de beschikbaarheid van de ministers. Op die manier kunnen vragen en ontwerpen met een en dezelfde minister soms voorrang krijgen op vragen aan een andere minister.

De *voorzitter* herhaalt derhalve dat de commissie morgen om half twee opnieuw bijeenkomt. Dan kunnen diegenen die dat wensen, in aanwezigheid van de parlementsvoorzitter en na advies van de juridische dienst, deze zaak opnieuw opwerpen.

(Opmerkingen van de heer Jan Roegiers)

De *voorzitter* constateert dat de heer Roegiers voor de derde keer te ver gaat in zijn uitlatingen.

De heer *Luc Van den Brande* blijft bij zijn voorstel en vraagt de stemming erover.

De *voorzitter* verklaart geen voorstel ter stemming te kunnen leggen dat tegen het Reglement ingaat.

De heer *Luk Van Nieuwenhuysen* stelt dat de heer Van den Brande kan voorstellen wat hij wil maar hem en andere collega's niet kan beletten om na de uitleg van de parlementsvoorzitter om een uiteenzetting te houden.

De *voorzitter* laat opmerken dat dat hier niet het punt is. Kwestie is dat er hier een poging wordt ondernomen om de voor morgen voorziene vragen om uitleg van hun rechtmatige plaats op de agenda te verwijderen en achteruit te schuiven.

De heer *Luc Van den Brande* stelt dat dat juist zijn voorstel is, om direct na de tussenkomst van de parlementsvoorzitter de algemene bespreking over het ontwerp van decreet voort te zetten. De meerderheid zou perfect nu de stemming over de voortzetting van de bespreking kunnen vragen. Dat doet ze niet, precies omdat de informatie over het samenwerkingsprotocol belangrijk is. Na de uiteenzetting van de parlementsvoorzitter, de algemene bespreking voortzetten, de artikelen behandelen en stemmen, dat is logisch. Men gaat hier toch niet aan gehakt stro

doen. Moeten we er tekening bij maken? De voorzitters handelswijze is zijn goed recht, maar het is ons recht om een prioriteit te vragen ten aanzien van de 17 of 18 vragen die toevalligerwijze zijn ingediend.

De heer *Ludwig Caluwé* blijft erbij dat er een tegenspraak is in het Reglement.

De heer *Roland Van Goethem* constateert dat de commissie hoe dan ook niet kan stemmen over het Reglement.

(samenspraken)

De heer *Luc Van den Brande* stelt dat zijn voorstel perfect kan, de voorzitter heeft de inhoudelijke logica tegen zich. Zijn acties zijn zijn goed recht, maar het is onze plicht om ervoor te zorgen dat er over het ontwerp gestemd wordt. Dat is ook de plicht van de regering.

De *voorzitter* herhaalt dat afgelopen donderdag is afgesproken om maandag en dinsdag de algemene bespreking te houden, na de vragen om uitleg.

De heer *Jan Roegiers* stelt dat donderdag is afgesproken om de algemene bespreking vandaag te houden.

De heer *Johan Verstreken* vult aan dat toen is gezegd dat er 10 vragen waren.

De *voorzitter* ontkent zulks ten stelligste en zegt dat hij toen duidelijk heeft gezegd dat er 10 tot 15 vragen waren, desgewenst kan dit geverifieerd worden aan de hand van de opnames van de besloten vergadering.

(samenspraken)

De heer *Jan Roegiers* stelt dat op maandag (dus vandaag) de algemene bespreking ging plaatsvinden, maar dat op vraag van Vlaams Belang de algemene bespreking morgen voortgaat. De meerderheid stemt daarmee in maar stelt voor om dan daarmee te beginnen, het vooraan op de agenda te plaatsen. Wat is daar zo fout aan?

Het Vlaams Belang houdt zich niet aan de afspraak want men weigert een algemene tussenkomst te houden.

De heer *Stefaan Sintobin* repliceert daarop dat dit onjuist is. De afspraak was vandaag de algemene bespreking te houden en die morgen voort te zetten na de vragen. Dat ontkennen, daar zijn geen woorden voor.

De heer *Johan Verstreken* wenst toch een en ander

even recht te zetten. Hij zegt niet dat hij het ontkent en wenst niet dat zijn woorden verdraaid worden. Hij heeft dat inderdaad gevraagd, maar toen was er nog geen afspraak gemaakt of de vragen voor of na de bespreking kwamen.

De voorzitter acht zulks onterecht. De afspraak van donderdag is duidelijk.

De heer Jan Roegiers stelt voor te stemmen over het voorstel van de heer Van den Brande. Het is de plicht van de voorzitter het voorstel ter stemming voor te leggen. Is hij het niet eens met de uitslag, moet hij maar kijken waarop hij zich kan beroepen om de stemming ongedaan te maken. De meerderheid baseert zich op artikel zoveel en hij baseert zich op een ander artikel. Er is een tegenstrijdigheid, er wordt gevraagd om erover te stemmen. Hij zou het een heel gevaarlijk precedent vinden moest de voorzitter van de commissie een stemming weigeren.

De voorzitter verklaart geen voorstel te zullen voorleggen dat tegen het Reglement ingaat. Men doet wat men wil en stapt desgevallend maar naar de voorzitter van het parlement of naar het Uitgebreid Bureau maar hij legt het voorstel niet ter stemming.

De heer Luc Van den Brande vraagt een uitdrukkelijk verslag van het voorstel en de argumentatie en van het feit dat de voorzitter weigert de stemming erover te vragen.

De voorzitter repliceert dat hij zo handelt omdat het voorstel in strijd is met het Reglement.

De heer Luc Van den Brande antwoordt dat men zich dan morgen zal beraden over de voortgang der werkzaamheden.

De voorzitter sluit daarop de vergadering.

III. BIJEENKOMST VAN DINSDAG 1 JULI 2008 – EERSTE DEEL – VERGADERGEGEDEELTE MET DE VOORZITTER VAN HET VLAAMS PARLEMENT, MEVROUW MARLEEN VANDERPOORTEN

(Het vergadergedeelte met de parlementsvoorzitter bestond uit drie delen. Het allereerste element stond niet als dusdanig op de agenda, maar was het gevolg van de procedurediscussie van maandag 30 juni 2008 over de mogelijkheid tot het al dan niet achteruit schuiven van de vragen om uitleg op de commissieagenda. Dit punt kon niet meer formeel geagendeerd worden omdat het voortkwam uit een brief houdende een vraag naar de correcte interpretatie van het reglement die de commissievoorzitter nog na afloop van de vergadering van maandag 30 juni

2008 had overgemaakt – per brief, per fax en via email – aan de parlementsvoorzitter.

Tweedens een stand van zaken aangaande het intra-Belgische interparlementaire samenwerkingsakkoord noodzakelijk voor het operationaliseren van een aantal bepalingen van het Verdrag van Lissabon en ten derde een discussie over de prealabele vraag opgeworpen door de heer Luk Van Nieuwenhuysen met betrekking tot de niet-naleving van artikel 94 van het Reglement van het Vlaams Parlement.

Het derde element maakt onlosmakelijk deel uit van het verslag over de bespreking van het instemmingsdecreet bij het Verdrag van Lissabon. Het tweede gedeelte betreft een met dit verdrag verbonden problematiek die er echter ook deels los van staat (want intra-Belgisch en interparlementair), waardoor deze bespreking het voorwerp uitmaakt van een afzonderlijk verslag uitgebracht door de heren Roland Van Goethem en Johan Verstreken. Dit verslag zal – cf. de onderstaande discussie over dit onderwerp – pas beschikbaar zijn na het afronden van de commissiewerkzaamheden rond het samenwerkingsakkoord. Tijdstip dat zich situeert na afloop van de commissiebehandeling van het instemmingsdecreet met het Verdrag van Lissabon.

Teneinde de leesbaarheid van onderhavig verslag niet in het gedrang te brengen is een duplicaatversie van het reeds beschikbare verslaggedeelte van bovengenoemde gedachtewisseling met de parlementsvoorzitter hierna – ten officieuze titel – geïntegreerd in dit verslagstuk. Om het noodzakelijke onderscheid te kunnen maken tussen de twee verslaggedeeltes is deze cursief gezet.)

1. Procedurekwestie 1: interactie en/of voorrangregeling tussen de reglementsartikelen 26 en 83

De heer Karim Van Overmeire, commissievoorzitter heeft de parlementsvoorzitter maandagavond 30 juni 2008 nog een brief geschreven over het meningsverschil over de voorrang van respectievelijk ontwerpen en vragen om uitleg/interpellaties (zie bijlagendocument).

Mevrouw Marleen Vanderpoorten, parlementsvoorzitter, leest het advies van de juridische dienst over de draagwijdte van de respectieve artikelen van het reglement van het Vlaams Parlement voor. “Conform artikel 26.1 litera a wordt de agenda van de commissievergaderingen vastgesteld door de commissie of door haar voorzitter, de voorzitter van het parlement of de plenaire vergadering. Bij de vaststelling van de agenda dient de commissie rekening te houden met de bepalingen van het regle-

ment. Volgens artikel 26.1b hebben begrotingsaan-
gelegenheden en beleidsbrieven, ontwerpen van
decreet en samenwerkingsakkoorden voorrang. De
begrotingsdecreten genieten hierbij nog een bijzon-
dere behandeling die hier buiten beschouwing kan
blijven. Volgens artikel 83.4 worden vragen om
uitleg vooraan op de agenda van de commissiever-
gadering geplaatst, in voorkomend geval na de in-
terpellaties die tot hetzelfde lid zijn gericht. Tussen
beide bepalingen staat er geen hiërarchie, in de
mate van het mogelijke moet gezocht worden naar
een verzoenende interpretatie. De juridische dienst
is van oordeel dat artikel 26.1 betrekking heeft op
de vraag of een bepaald onderwerp geagendeerd
wordt. Met andere woorden ook al zijn er vele an-
dere onderwerpen klaar om behandeld te worden,
de ontwerpen moeten in elk geval geagendeerd
worden. Bij een overbevraging van de commissie
zijn het dus andere agendapunten die zullen moeten
wijken. Op zich zegt dit evenwel niets over de
volgorde waarin de commissie de verschillende
agendapunten op een concrete vergadering moet
behandelen. Zolang ze meent dat er voldoende
ruimte is voor de behandeling van vragen om uit-
leg, zullen die vragen conform artikel 83.4 eerst
behandeld moeten worden. Volgens de parlemen-
taire gebruiken kan de commissie bij unanimité
afwijken van het reglement. Dit is kennelijk nu
reeds gebeurd aangezien een gedachtewisseling is
geagendeerd voor de vragen om uitleg. Bij ontsten-
tenis van unanimité geldt evenwel het reglement,
zowel bij de vastlegging van de agenda als bij
eventuele wijziging van de agenda. Ons inziens
houdt dit concreet in dat nu niet bij meerderheid
beslist kan worden om de volgorde van de agenda-
punten te wijzigen maar wel dat bij meerderheid
beslist zou kunnen worden om de vragen om uitleg
van de agenda te halen.”

Een belangrijk artikel 54.5 zegt: “Als de plenaire
vergadering oordeelt dat haar werkzaamheden wor-
den belemmerd kan zij bij hoofdelijke stemming
beslissen om een onderwerp dat in commissie in
behandeling is rechtstreeks in plenaire vergadering te
behandelen.” Einde citaat (nota in bijlagendocu-
ment).

Volgens de heer *Ludwig Caluwé* bewijst de verdui-
delijking vanwege de parlementsvoorzitter dat de
meerderheid de talrijke vragen om uitleg kan uitstel-
len, zodat het ontwerp, dat volgens het reglement
voorrang geniet, kan worden besproken. Voor de
goede gang van zaken zal de meerderheid dat niet
doen.

De heer *Karim Van Overmeire*, van zijn kant, ver-
klaart er te zullen op toezien dat de spreektijden
van de vragen om uitleg strikt gerespecteerd wor-
den.

2. Procedurekwestie 2: opheldering en geven van een passend gevolg aan de bevindingen van de juridische dienst van het Vlaams Par- lement in zijn advies over de exacte betekenis en draagwijdte van artikel 94 van het Regle- ment van het Vlaams Parlement

In antwoord op de door de heer Luk Van Nieuwen-
huysen opgeworpen prealabele vraag aangaande de
eventuele gevolgen van de niet-toepassing van arti-
kel 94 van het Reglement van het Vlaams Parlement
heeft de juridische dienst van het Vlaams Parlement
een spoedadvies opgesteld (zie bijlagendocument)

Mevrouw *Marleen Vanderpoorten* leest de conclusie
van het advies voor: “Het niet-naleven van de ver-
plichting van de Vlaamse Regering om (1) het
Vlaams Parlement te informeren over de onderhan-
delingen over het Verdrag van Lissabon en (2) het
ontwerpverdrag voor de ondertekening ervan mee te
delen aan het Vlaams Parlement tast de geldigheid
van de ondertekening ervan niet aan en belet even-
min dat het Vlaams Parlement zijn instemming ver-
leent aan het verdrag.”. Men kan en zal dat uiteraard
betreuren maar het tast de geldigheid dus niet aan.

De heer *Karim Van Overmeire* denkt dat het par-
lement zelf in de toekomst alerter moet zijn. Strijdig-
heid met de Grondwet kan op elk moment ingeroe-
pen worden, het is echter beter daar tijdig op te rea-
geren.

De heer *Luc Van den Brande* is het eens met de con-
clusie maar het is nuttig de vier basisregels met be-
trekking tot het internationale handelen in herinne-
ring te brengen. Het is maar mogelijk iets te doen in
de mate dat er diplomatieke betrekkingen zijn, in de
mate dat ze niet opgeschort zijn, in de mate dat de
fundamentele mensenrechten worden gewaarborgd,
in de mate dat de wederzijdse informatieplicht ge-
respecteerd wordt. Het is goed dat erop gewezen
wordt. Er is een praktijk aan het groeien om daar
licht overheen te stappen. De wederzijdse informa-
tieplicht is een sluitstuk van het internationale han-
delen en dus ook van toepassing op de gemengde
verdragen.

Mevrouw *Anne Marie Hoebeke* verwijst naar de
derde en de vijfde alinea van pagina drie van de nota
van de Juridische Dienst. Daarin staat de essentie.
De volksvertegenwoordigers hebben recht op infor-
matie. De parlementaire betrokkenheid is niet van-
zelfsprekend maar maakt in essentie deel uit van de
controle. Het Vlaams Parlement heeft de tekst pas
gekregen na ondertekening. Dat is een spijtige zaak.
De belangen zijn inderdaad niet geschaad maar Open
Vld wenst dat het parlement voortaan betrokken
wordt. De resultante van de benchmarking zal daar
deels aan verhelpen.

De heer *Luk Van Nieuwenhuysen* beaamt dat de benchmarking veel tijd en energie gestoken heeft in de communicatieplicht van de regering aan het parlement. Alle partijen zijn het eens dat die voor verbetering vatbaar is. De nota bevat in die zin een serieuze kritiek aan de minister van Buitenlands Beleid. Die heeft immers verzaakt aan zijn plicht om dit parlement tijdig in te lichten over de inhoud van een toch niet onbelangrijk verdrag.

Mevrouw *Marleen Vanderpoorten* sluit zich aan bij die opmerkingen. De informatieplicht is een onderwerp van de benchmarking omdat hij belangrijk is. In dit geval is die informatieplicht niet correct vervuld. De parlementsvoorzitter zal dat zo aan de Vlaamse Regering overmaken.

Officieuze tekstovername uit het verslag van de heren Roland Van Goethem en Johan Verstreken over de gedachtewisseling met mevrouw Marleen Vanderpoorten, voorzitter van het Vlaams Parlement, over de stand van zaken aangaande het intra-Belgische interparlementaire samenwerkingsakkoord noodzakelijk voor de operationalisering van een aantal bepalingen van het Verdrag van Lissabon

Volgens mevrouw Marleen Vanderpoorten betreft het Verdrag van Lissabon de nationale parlementen van de lidstaten rechtstreeks bij de EU-besluitvorming. Dit is de eerste keer in de geschiedenis van de Europese Unie. De nationale parlementen zijn bevoegd om Europese wetgevingsvoorstellen te toetsen aan het subsidiariteitsbeginsel. Nationale parlementen kunnen de Europese Commissie dwingen om haar voorstellen opnieuw in overweging te nemen en uitdrukkelijk te motiveren waarom ze desgevallend wil doorgaan met haar initiatief. De nationale parlementen krijgen ook rechtstreeks toegang tot het Hof van Justitie om subsidiariteitbezwaren tegen bestaande EU-wetgeving in te leiden.

In bepaalde gevallen kan de Europese Raad de Europese verdragen wijzigen zonder dat de lidstaten die wijzigingen moeten ratificeren, de zogenaamde overbruggingsclausule. Ter compensatie kan elk nationaal parlement binnen een termijn van 6 maanden zijn veto uitspreken tegen een dergelijke overeenkomstige verdragswijziging.

Bij de ondertekening van het Verdrag van Lissabon heeft België verklaard dat de parlementen van de gemeenschappen en gewesten bovenstaande bevoegdheden ook moeten kunnen uitoefenen. In de context van het Verdrag van Lissabon worden de deelparlementen daarom beschouwd als kamers van het nationaal parlement van België (Verklaring 51). Aangezien de Europese Unie alleen de Kamer en de Senaat erkent als nationaal parlement van België moet de gezamenlijke uitoefening van bovenstaande

bevoegdheden intern geregeld worden in een samenwerkingsakkoord tussen het federale parlement en de gemeenschaps- en gewestparlementen. Het Vlaams Parlement kan de Europese subsidiariteitstoets en zijn parlementair vetorecht slechts uitoefenen als hierover een intern samenwerkingsakkoord is gesloten.

Op 19 december 2005 sloten de voorzitters van de wetgevende assemblees een parlementair samenwerkingsakkoord over de uitoefening van de parlementaire subsidiariteitstoets, zoals geregeld in de Europese Grondwet. De vervanging van de Europese Grondwet door het Verdrag van Lissabon maakte een aanpassing van het parlementair samenwerkingsakkoord noodzakelijk.

Een werkgroep bestaande uit ambtenaren van de federale Kamers en de gemeenschaps- en gewestparlementen pleegde in februari 2008 overleg over de noodzakelijke aanpassingen aan het parlementair samenwerkingsakkoord. De griffier was daar uiteraard bij aanwezig. Dat overleg resulteerde in een voorstel tot wijziging van het parlementair samenwerkingsakkoord van 2005. Op 5 mei 2008 bogen de griffiers zich over het tekstvoorstel van de ambtelijke werkgroep, maar sprak een meerderheid van hen zich uit voor een alternatief voorstel van principeakkoord van de griffier van de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Het oorspronkelijke voorstel van de ambtelijke werkgroep werd afgewezen op grond van de argumentatie dat parlementen niet bevoegd zouden zijn om onderling volwaardige samenwerkingsakkoorden te sluiten.

Het voorliggende principeakkoord is eerder een intentieverklaring dan een samenwerkingsakkoord met afdwingbare normen. Alleen de bevoegdheid van elk gemeenschaps- en gewestparlement om autonoom een subsidiariteitadvies en -stem uit te brengen is geregeld. De mogelijkheid om bij het Hof van Justitie subsidiariteitbezwaren in te dienen tegen bestaande EU-wetgeving noch de uitoefening van het parlementair vetorecht in het kader van de eenvoudige herzieningsprocedure zijn geregeld.

Het Uitgebreid Bureau besliste op 13 mei 2008 het standpunt te bevestigen dat het behoud van een volwaardig interparlementair akkoord aangewezen is en de voorzitter van het Vlaams Parlement derhalve geen machtiging te verlenen om het principeakkoord te ondertekenen. Om die redenen maakte de voorzitter van het Vlaams Parlement op 19 mei 2008, tijdens de Conferentie van de Voorzitters van de zeven wetgevende assemblees, voorbehoud bij de ondertekening van het principeakkoord.

Bij brief van 18 juni 2008 deelde de heer Herman Van Rompuy, voorzitter van de Kamer van Volks-

vertegenwoordigers, aan de voorzitter van het Vlaams Parlement mee dat in de Kamer en in de Senaat wetsvoorstellen zullen worden ingediend die respectievelijk tot doel hebben om (a) een expliciete juridische grondslag voor het sluiten van parlementaire samenwerkingsakkoorden in de bijzondere wet van 8 augustus 1980 in te voegen, en (b) de bevoegdheid van de Raad van State om bevoegdheidsbetwistingen te beoordelen uit te breiden tot de subsidiariteitadviezen. De twee voorstellen hebben een bicameraal karakter en moeten in beide federale kamers worden goedgekeurd.

Het betreft het voorstel van bijzondere wet tot wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen en van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselsse instellingen, ingediend door de heer Van Rompuy (Parl. St. Kamer 2007-2008, nr. 1263/001) en het wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap, ingediend door de heer Van Rompuy (Parl. St. Kamer 2007-2008, nr. 1262/001).

In verband met de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen worden de volgende wijzigingen voorgesteld. Aan artikel 92bis, §1 BWHI wordt toegevoegd dat de samenwerkingsakkoorden die betrekking hebben op parlementaire aangelegenheden gesloten worden door de betrokken assemblees. De onderhandelingen worden gevoerd door de respectieve parlementsvoorzitters. Aan artikel 92bis, §4bis BWHI wordt toegevoegd dat de (parlementen van de) federale overheid, de gemeenschappen en gewesten een samenwerkingsakkoord moeten sluiten over (1) het doorzenden van Europese wetgevingsvoorstellen en andere EU-documenten door de federale kamers aan de gemeenschaps- en gewestparlementen, (2) het uitbrengen van subsidiariteitadviezen, (3) het instellen van subsidiariteitberoepen bij het Hof van Justitie, en (4) het aantekenen van een parlementair veto tegen de toepassing van de vereenvoudigde verdragswijziging.

De procedure voor het instellen van subsidiariteitberoepen namens een federale wetgevende Kamer of een gemeenschaps- of gewestparlement moet geregeld worden in het bovenvermeld samenwerkingsakkoord. Het beroep wordt in ieder geval door de Koning aan het Hof van Justitie gezonden (nieuw artikel 92quater BWHI).

Aan de bijzondere wet van 12 januari 1989 en de wet van 31 december 1983 worden enkele technische aanpassingen doorgevoerd die de integrale toepassing van bovenvermelde wijzigingen op het Brussels

Hoofdstedelijk Parlement en het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap beogen.

Op 19 juni 2008 zijn de voorstellen in overweging genomen door de Kamer van Volksvertegenwoordigers en verzonden naar de Commissie voor de Herziening van de Grondwet en de Hervorming van de Instellingen. Op 23 juni 2008 is er om spoedadvies van de Raad van State gevraagd binnen een termijn van vijf werkdagen. De behandeling van de voorstellen is nog niet geagendeerd.

Het tweede voorstel is het wetsvoorstel tot wijziging van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, ingediend door de heer Armand De Decker c.s. (Parl. St. Senaat 2007-2008, nr. 4-830/1)

Het Verdrag van Lissabon kent een aantal nieuwe bevoegdheden toe aan de nationale parlementen van de lidstaten van de Europese Unie. De uitoefening van die nieuwe taken kan leiden tot bevoegdheidsbetwistingen tussen de wetgevende Kamers en de gemeenschaps- en gewestparlementen. Het wetsvoorstel voorziet in de mogelijkheid dat dergelijke bevoegdheidsvragen ter advies aan de afdeling wetgeving van de Raad van State worden voorgelegd.

Op 26 juni is het voorstel in overweging genomen door de Senaat en verzonden naar de Commissie voor de Binnenlandse Zaken en voor de Administratieve Aangelegenheden. Op dezelfde dag is het spoedadvies van de Raad van State gevraagd binnen een termijn van vijf werkdagen. De behandeling van het voorstel is nog niet geagendeerd.

Ongeveer een uur geleden heeft de griffier een formele uitnodiging ontvangen om volgende week woensdag 9 juni om 14.30 uur te vergaderen over het advies van de Raad van State en de invulling van het samenwerkingsakkoord.

De heer Jan Loones verwijst naar de vorige behandeling van het EU-verdrag toen de vorige voorzitter, de heer De Batselier, toelichting gaf bij het samenwerkingsakkoord. Het Vlaams Parlement wilde toen geen risico nemen dat er geen samenwerkingsakkoord tot stand zou komen. Het kunnen toepassen van subsidiariteit is ook nu van essentieel belang bij het goedkeuren van het Verdrag van Lissabon. Het is goed dat ook de huidige parlementsvoorzitter eraan houdt dat het samenwerkingsakkoord tot stand komt. Het is de plicht van het parlement om daar absolute zekerheid over te hebben. Toen zeiden de heer Van den Brande en mevrouw Smet al dat er geen sprake van kon zijn dat het verdrag in de plenaire vergadering goedgekeurd werd zolang er geen zekerheid was over het samenwerkingsakkoord. Het lid pleit voor een soortgelijke procedure, dus dat het ontwerp

wel in commissie kan worden behandeld maar dat de stemming in de plenaire vergadering uitgesteld wordt tot er zekerheid is over het samenwerkingsakkoord. Het kan een gentlemen's agreement, een protocol genoemd worden. Het is essentiëler dat er een overeenkomst komt tussen de parlementen dan dat zowel de bijzondere wet als de wet op de Raad van State al definitief zijn goedgekeurd. Als beide kunnen, is het nog beter. Maar eerst moet er een politieke wil zijn onder de parlementen om samen te werken en om een overeenkomst af te sluiten. De Vlaamse Regering heeft ook beslist op die manier te handelen. Het lid vraagt om een schorsing zodat de meerderheid kan bespreken of en hoe ze bereid is het akkoord in de Vlaamse Regering te honoreren. Dat zorgt voor duidelijkheid.

Volgens de heer Ludwig Caluwé staat het parlement al verder dan drie jaar geleden. Het toen gesloten samenwerkingsakkoord is maar een afspraak, het heeft maar een juridische waarde als het onderbouwd wordt door de bijzondere wet en door de gewone wet. Het samenwerkingsakkoord bepaalde trouwens dat er hoe dan ook een aantal wettelijke regelingen getroffen moesten worden. In theorie is een samenwerkingsakkoord verdedigbaar maar het is niet mogelijk naar het Hof van Justitie te stappen zonder een wettelijke regeling. Een advies vragen aan de Raad van State over de bevoegdheid vereist immers een wijziging op de wetgeving van de Raad van State.

Als er al geldige samenwerkingsakkoorden kunnen gesloten worden, is het hoe dan ook nodig om te komen tot een wettelijke regeling. Het lid betreurt dat de federale regering op het ogenblik dat ze het Verdrag van Lissabon ingediend heeft in de Senaat, geen ontwerp van bijzondere wet ingediend heeft om de bevoegdheidsproblematiek te regelen en een ontwerp van gewone wet om het probleem van de Raad van State te regelen. Dat zou logisch zijn gelet op het advies van de Raad van State bij het Verdrag van Lissabon.

De heer Caluwé is blij dat er voorstellen van bijzondere wet zijn neergelegd in Kamer en Senaat en dat de werkzaamheden tussen de parlementen om tot een zo goed mogelijke oplossing te komen voortgaan.

De heer Jan Roegiers wacht het meerderheidsoverleg af en zal overleggen met zijn fractie en partij over zijn stemhouding.

De heer Luc Van den Brande denkt dat er geen discussie over bestaat dat een afspraak tussen de parlementen nodig is. Er is immers geen hiërarchie van normen. Ook andere federale staten wachten af hoe België de subsidiariteitsregeling zal invullen. Hoofdstuk 1 van het verdrag beschouwt voor het eerst het

regionale feit als een van de dragende elementen in de Europese besluitvorming.

CD&V vindt goede redenen om het Verdrag van Lissabon goed te keuren. Op 9 juli is er een nieuwe bijeenkomst, voor de behandeling in commissie is een memorandum of understanding niet nodig. Zolang de bijzondere wet en de wet niet gewijzigd zijn, is er inderdaad een probleem. Het lid heeft de gelegenheid gehad om daarover met Kamervoorzitter Van Rompuy te spreken. Het initiatief dat hij samen met de Senaatvoorzitter heeft genomen, met betrekking tot de wetten op de Raad van State, geeft een waarborg om te komen tot een regeling die ook steunt op de juiste wettelijke bepalingen om een formeel samenwerkingsakkoord tot stand te brengen.

Hier gaat het over de politieke afspraak, zolang de bijzondere wet en de wet op de Raad van State niet aangepast zijn, het gaat dus over een memorandum of understanding. Dat heeft echter een bindende kracht op politiek vlak, maar kan pas voor het Hof van Justitie ingeroepen worden als het een juiste wettelijke basis heeft.

CD&V steunt de parlementsvoorzitter dan ook volledig in haar streven om tot een politiek akkoord te komen. Het lid heeft geen zicht op de goedkeuring van de voorstellen, maar iedereen moet een inspanning leveren. Als de voorzitter van de commissie en zijn fractie vooral die waarborg willen, liggen de standpunten niet ver uit elkaar. Dat was trouwens ook het standpunt van CD&V bij het Grondwettelijke Verdrag. De politieke afspraak moet er komen maar mag de commissie niet bij haar werkzaamheden hinderen. De commissie moet kunnen stemmen over het ontwerp. Tegen de plenaire vergadering kan er dan een politiek akkoord zijn. Dat betekent niet dat de wetten op dat ogenblik al gewijzigd zullen zijn.

Als de parlementsleden akkoord zijn met de krachtlijnen van het Verdrag van Lissabon zullen ze niet verhinderen dat Vlaanderen de laatste in de klas is die tot ratificatie overgaat. Het Vlaams Parlement heeft nog enige tijd om het politieke akkoord dat iedereen wenst, te sluiten.

Mevrouw Anne Marie Hoebeke sluit zich aan bij de analyse van de vorige spreker. Vorige week zou er vooruitgang geboekt worden op het vlak van het samenwerkingsakkoord. Een gentlemen's akkoord zal de basis vormen. Dat zal de Open Vld-fractie niet beletten om het ontwerp goed te keuren.

De heer Karim Van Overmeire begrijpt dat noch Vlaanderen noch België de goedkeuring van het Verdrag van Lissabon zullen tegenhouden, maar dat is niet de essentie. Stemmen over het Verdrag van Lissabon zonder dat er duidelijkheid is over de rol

van het Vlaams Parlement na de inwerkingtreding ervan, is een blanco cheque geven. Dat is onverstandig in het huidige communautaire klimaat. Het klopt niet dat het Vlaams Parlement verder staat dan drie jaar geleden, integendeel. Drie jaar geleden was er een tekst met de naam samenwerkingsakkoord die ondertekend was door de voorzitters van zeven of acht parlementaire assemblees. Op 5 mei 2008 is er een alternatief tekstvoorstel gekomen van de griffier van de Kamer. Plots mocht het geen samenwerkingsakkoord meer heten omdat de parlementen zagezegd niet bevoegd meer zouden zijn om samenwerkingsakkoorden af te sluiten.

Het Vlaams Parlement was dus verrast door de gang van zaken. Veel moest er niet gebeuren, er was een samenwerkingsakkoord, enkel de woorden Europese Grondwet moesten vervangen worden door Lissabon-verdrag en verklaring 49 door verklaring 51, de termijn van 6 weken door 8 weken. Als het kon, zou er ook nog iets over de passerelleclausule in staan. Plots vormen de zeven andere parlementen front tegen het Vlaams Parlement en zeggen dat ze geen samenwerkingsakkoord meer kunnen sluiten en dus niet verder willen gaan dan een principeakkoord.

Welke argumenten zijn aangehaald om geen stap vooruit maar een stap terug te zetten? Wat houdt het voorbehoud bij de ondertekening van het principeakkoord precies in? Bij de Europese Grondwet zijn het parlement en de regering tot een consensus gekomen om het ontwerp wel goed te keuren maar de regering had zich ertoe verbonden om het niet te ratificeren zolang er geen samenwerkingsakkoord was. De heer Van Overmeire had sterk de indruk dat men die koppeling aan het loslaten was. Vandaag krijgt hij signalen dat de koppeling er opnieuw is. Hoe staat de parlamentsvoorzitter daar tegenover? Moet de koppeling er volgens haar ook zijn?

De passerelleclausule. Het Vlaams Parlement mag niet te veel focussen op de wetsvoorstellen die in Kamer of Senaat klaarliggen. Zelfs als die wetsvoorstellen goedgekeurd worden, maken ze alleen een samenwerkingsakkoord mogelijk.

De heer Ludwig Caluwé repliceert dat de tekst een samenwerkingsakkoord verplicht maakt.

De heer Karim Van Overmeire beaamt dat, maar dat zegt nog niets over de inhoud ervan. Sinds het begin van de onderhandelingen of het begin van de besprekingen van de Europese Grondwet was er misschien wel een akkoord over subsidiariteit maar niet over de overbruggingsclausule. Daarover was er zelfs geen politiek akkoord. In 2005 heeft men dan beslist dat uit het samenwerkingsakkoord te lichten. Het is niet omdat de wetsvoorstellen goedgekeurd worden in Kamer en Senaat dat er ineens wel een

akkoord zal zijn over de passerelleclausule en de rol van het Vlaams Parlement. De heer Van Overmeire citeert uit een nota van de juridische dienst van het Vlaams Parlement van 22 april, 2008: "De werkgroep die het samenwerkingsakkoord voorbereidde, besliste noodgedwongen om hierover (over de passerelleclausule) later een apart akkoord te sluiten. Tot dusver is dat niet gebeurd." Met andere woorden, drie jaar lang is men er niet in geslaagd om over die passerelleclausule een akkoord te sluiten.

Welk formeel beslag zal een politiek akkoord, een gentlemen's agreement, een principeakkoord krijgen? Het samenwerkingsakkoord van 2005 is door het Vlaams Parlement in de plenaire vergadering goedgekeurd. In alle andere parlementen heeft alleen maar de voorzitter getekend en is er voor het overige niets mee gebeurd. In hoeverre heeft een handtekening van een voorzitter van het parlement, die niet terugkoppelt naar zijn bureau, laat staan naar zijn plenaire vergadering, juridische waarde?

Mevrouw Marleen Vanderpoorten beaamt dat het Vlaams Parlement enigszins verrast was op het moment dat er teruggekomen werd op het ambtelijke akkoord in de vergadering van de griffiers van de zeven parlementen. De griffier heeft de parlamentsvoorzitter daar onmiddellijk over gebriefd en was zelf verrast. Bij de eerste vergaderingen was er immers ruim van gedachten gewisseld en men was er eigenlijk uitgeraakt. De griffier was dan ook zeer verrast door demarche van de griffier van de Kamer waarbij een andere tekst dan de initiële op de tafel kwam. De parlamentsvoorzitter en de griffier hebben daarover vergaderd en zijn daarmee naar het Bureau gestapt. Het Bureau was daar heel duidelijk over: dat kon niet de bedoeling zijn en de griffier en de parlamentsvoorzitter moesten erop aandringen om terug te keren naar de oorspronkelijke tekst. Mevrouw Vanderpoorten heeft dat ook gezegd in de volgende vergadering van de zeven assemblees. De anderen waren echter akkoord, het Vlaams Parlement stond alleen. Dan heeft het beslist om dat principeakkoord zeker niet te tekenen.

Het voorstel was om voort te overleggen met de Kamervoorzitter om een nieuw initiatief te nemen en toch tot een oplossing te komen. Er is dan nog wat over en weer gepraat tot de Kamervoorzitter verwees naar het voorstel om de bijzondere wet te wijzigen. Het is best om de getuige te horen, die aanwezig was tijdens de vergaderingen.

Volgens mevrouw Martine Goossens, griffier van het Vlaams Parlement, lag er een tekst van een ambtelijke werkgroep voor waarvan ze aannam dat die op de vergadering van de griffiers bevestigd zou worden. Een dag voor de vergadering kwam er een alternatief tekstvoorstel van de griffier van de Kamer. Sa-

men met de experts van de juridische dienst heeft de griffier op de vergadering vastgesteld dat de nieuwe tekst voor het Vlaams Parlement moeilijk zou liggen.

Het argument van de andere assemblees om het woord samenwerkingsakkoord te wijzigen in principeakkoord en dus af te zwakken, was dat de noodzakelijke wettelijke basis voor zo'n samenwerkingsakkoord ontbreekt. Ze steunden zich daarbij op het advies van de Raad van State. In zijn recent advies over het Verdrag van Lissabon is de Raad van State iets genuanceerder dan in zijn oorspronkelijke advies over het EU-verdrag. Daarin verdedigde de raad veel sterker de stelling dat er een wettelijke basis moest zijn. De andere assemblees hebben dan beslist dat die wettelijke basis er eerst moest zijn. Ze werken daar momenteel aan.

In hoeverre kan de koppeling tussen beide losgelaten worden? In antwoord op die vraag kan de griffier alleen maar bevestigen wat hier vanuit verschillende hoeken wordt gezegd. Er zijn wetteksten nodig om het geheel juridisch bindend te maken en om de koppeling naar het Hof van Justitie in praktijk om te zetten. De timing is ongelukkig. Het is een politieke overweging in hoeverre de koppeling al dan niet gemaakt moet worden. Het parlement moet die beslissing nemen. De griffier kan alleen formeel adviseren dat zolang de beide wetten niet goedgekeurd zijn, er een probleem is. Het staat de politiek vrij daar op een andere manier mee om te gaan. Die boodschap is dan trouwens even sterk. Het is inderdaad een kwestie van kip en ei. Het ambtelijke niveau moet in dit geval de wijsheid aan het parlement laten.

De heer Luk Van Looy, medewerker juridische dienst van het Vlaams Parlement, verwijst naar het voorstel van bijzondere wet dat de juridische grondslag moet bieden voor parlementaire samenwerkingsakkoorden. Het voorstel stelt uitdrukkelijk dat de passerelleclausule moet geregeld worden. Het voorstel bestaat uit twee delen. Het creëert een algemeen expliciet kader voor parlementaire samenwerkingsakkoorden. Voortaan zouden parlementen te allen tijde over gelijk welk onderwerp parlementaire akkoorden moeten kunnen sluiten. Het tweede aspect van de regeling is dat voor een aantal elementen verplicht wordt een samenwerkingsakkoord te sluiten. Een ervan is het parlementaire vetorecht. Zodra de bijzondere wet goedgekeurd is, komt er op dat vlak duidelijkheid.

De heer Karim Van Overmeire zegt dat het niet is omdat de wet iets oplegt dat er ook een politiek akkoord wordt bereikt. Het zijn twee stappen: het formele wettelijke kader en het politieke akkoord.

De heer Luk Van Looy beaamt dat het Vlaams Parlement het enige parlement was dat het akkoord in

plenaire vergadering goedgekeurd heeft. Zodra de bijzondere wet aangepast is, zullen de andere parlementen daar ook toe verplicht zijn. De regeling zorgt er immers voor dat de parlementen instemming moeten verlenen voor samenwerkingsakkoorden die ook gevolgen hebben voor derden.

De heer Luk Van den Brande deelt de mening dat de inhoud van het politieke akkoord de essentie is. Institutioneel is het interessant dat het samenwerkingsakkoord geregeld wordt. De lijst van aspecten die verplicht zijn, is een andere zaak. Waarschijnlijk zal er een nieuwe vorm van overleg komen. Er zijn natuurlijk geen deelparlementen en deelregeringen meer. Er zijn deelstaatarlementen en deelstaatregeringen. Het ontbreken van een hiërarchie tussen de normen moet ertoe leiden dat de gelijkstelling die algemeen in het Grondwettelijke en het huidige verdrag zit, meer expliciet te maken heeft met de verklaring van België. Het is niet alleen de verklaring van België die belangrijk is, heel de natuur van het verdrag brengt mee dat België daar zo moet mee omgaan.

In de Senaat is beslist dat het Bureau van de Senaat een samenwerkingsovereenkomst moest goedkeuren. Nu komt er juridische duidelijkheid. Het is een goede zaak dat het Vlaams Parlement zich vorige keer voltallig uitgesproken heeft. Dat heeft de richting gewezen. Het kader is nuttig, het punt is natuurlijk wat de inhoud en het instrument zijn.

De heer Jan Loones begrijpt dat de politiek nu aan zet is. De juridische nota's zijn duidelijk. De beslissing van het Vlaams Parlement is ook duidelijk. Wat gebeurt er als de andere parlementen bij hun houding blijven? Daarover zou het lid graag overleggen met de collega's van de meerderheid.

(Op vraag van de heer Jan Loones wordt daarop de vergadering voor een half uur geschorst door de commissievoorzitter, teneinde de meerderheidsfracties de gelegenheid te geven om onderling overleg te plegen over de consequenties van hetgeen de parlementsvoorzitter in commissie heeft meegedeeld met betrekking tot de stand van zaken aangaande het interparlementaire samenwerkingsakkoord.)

3. Procedurekwestie: formulering van het verdere procedureverloop in het licht van de samenhang tussen het instemmingsdecreet, het verdrag en het samenwerkingsakkoord

De heer *Jan Loones* stelt dat het alleen al beleefdheidshalve goed is dat als we een schorsing vragen, we ook het resultaat van de bespreking geven. De heer Van den Brande zal daarover een belangrijke verklaring afleggen.

De heer *Luc Van den Brande* zet uiteen dat in het verlengde van de standpunten die werden ingenomen op het ogenblik dat het ontwerp van Grondwettelijke Verdrag werd besproken, dat binnen het kader van de Belgische constitutionele werkelijkheid, vermits er geen hiërarchie van normen is, dat er met betrekking tot de subsidiariteitscreening en heel de subsidiariteitsprocedure, een politiek akkoord moet zijn waarin elk van de parlementen zich kan terugvinden om de subsidiariteitcontrole waar te maken.

De instrumenten die nu voorliggen, zullen bijzondere wet en wet moeten worden. Dat zullen we moeten bekijken maar dat is dan het instrument. Dezelfde logica moet worden gevolgd wanneer we zien dat met betrekking tot de eenvoudige verdragswijziging (de passerelleclausules) opnieuw de verschillende parlementen hun zeg moeten kunnen hebben – en voor mij is dat louter gesteund op het feit dat er geen hiërarchie is van normen en exclusieve bevoegdheden en dat de regeling van 1994 waarnaar hij verwezen heeft, ook aanwezig is. Ten slotte wil hij nog aangeven dat, vermits er op 9 juli eerstkomende een nieuwe bijeenkomst is tussen de verschillende parlementen, dat op dat ogenblik de evaluatie zal gebeuren. Dat betekent dat we vandaag in commissie wensen te stemmen over het ontwerp van Verdrag van Lissabon en dat we een evaluatie kunnen en moeten maken volgens de formules die af te spreken zijn, met betrekking tot de uitkomst van de bijeenkomst van 9 juli.

De heer *Jan Loones* wenst in deze toch uitdrukkelijk zijn stem te laten horen hoewel de N-VA geen stemrecht heeft in commissie. Zolang er geen duidelijkheid is over het akkoord waarover de heer Van den Brande gesproken heeft, kan er niet zomaar een behandeling in plenaire vergadering komen van dit instemmingsdecreet.

De *voorzitter* vraagt of hij het goed samenvat wanneer hij stelt dat de consensus zou kunnen groeien over het feit dat we vandaag in commissie het ontwerp volledig zouden kunnen afwerken, inclusief de stemming? Op 9 juli eerstkomende zal de commissie dan een evaluatie maken over de vraag of er een politiek akkoord is dat zowel de subsidiariteit als de passerelle (de overbruggingsclausule) omvat. Als dat

allemaal het geval is, kan het ontwerp van instemmingsdecreet besproken worden op de plenaire vergadering van 10 juli 2008.

Mevrouw *Anne Marie Hoebeke* denkt dat het misschien beter ware dat er een betere omschrijving komt dan een ‘politiek akkoord’, of een duidelijke omschrijving wat men daarmee bedoelt.

De heer *Luc Van den Brande* blijft bij de formule waarbij elk van de parlementen zich binnen het Belgische constitutionele kader terugvindt. Dat is voor hem de essentie. Hij wil hier niet provoceren. Voor ons en voor mij absoluut is het huidige kader van dien aard – hij gaat het niet blijven herhalen – dat je alleen elk van de parlementen zijn plaats kan geven om de subsidiariteitcontrole en –screening waar te maken. Ik wil noch meer noch min, ‘ni plus ni moins’.

De *voorzitter* vraagt of dit voor iedereen voldoende duidelijk is? Neemt men daar in consensus akte van?

Mevrouw *Martine Goossens* komt daarop tussen om een en ander te verduidelijken aangaande de tussenkomst van de voorzitter van daarstraks waarin deze een nieuwe vergadering aankondigde op 9 juli eerstkomende in de Kamer. Dat is een vergadering van de griffiers, dus op zuiver ambtelijk niveau. Daar zal dan toch ook nog wel enige politieke ruggeleuning vereist zijn om van het puur ambtelijke naar het politieke te gaan.

De heer *Luc Van den Brande* repliceert dat als de griffier terecht verwijst naar de politieke afweging die wij moeten maken – dat heeft ze correct aangegeven, per definitie is dat een politieke afweging – wij enkel de suggestie kunnen doen naar de griffiers en ook naar de voorzitter van het Vlaams Parlement – zij is een vrije vrouw – dat het natuurlijk een politiek overleg wordt. Daartoe zal iedereen zijn best doen om daar een politiek overleg van te maken.

De heer *Jan Roegiers* vraagt of het voorstel dat de commissievoorzitter daarstraks formuleerde, ertoe strekt dat we abstractie maken vandaag van die samenwerkingsovereenkomst? Dat we dat ‘on hold’ zetten, of het op het ijs leggen tot volgende week en dat we dan volgende week formeel daarover beslissen middels een aparte commissievergadering, dat weet ik dan niet, maar dat we dan vandaag enkel en alleen over het Verdrag van Lissabon spreken en niet over het samenwerkingsakkoord. Dat heb ik begrepen en daar wil ik duidelijkheid over.

De *voorzitter* antwoordt daarop dat de twee natuurlijk gekoppeld zijn. Hij denkt niet dat hij iemand kan verhinderen om het in de algemene bespreking te hebben over het samenwerkingsakkoord, maar hij denkt – zich heel voorzichtig uitdrukkelijk – dat we

zouden kunnen landen op een consensus waarbij we vandaag de bespreking afronden en stemmen over het Verdrag van Lissabon weliswaar onder voorbehoud dat we op 9 juli opnieuw samenkomen en dan evalueren of er inderdaad een politiek akkoord is over wat we nu het samenwerkingsakkoord noemen, met andere woorden, de rol van het Vlaams Parlement en alle andere parlementen inzake subsidiariteit en de passerelle.

De heer *Jan Roegiers* vraagt of dat betekent dat er dus op 9 juli sowieso een commissie voor Buitenlands Beleid samenkomt?

De *voorzitter* beaamt dat dat inderdaad de bedoeling is. Als alles in orde is, kan het ontwerp van instemmingsdecreet dan op 10 juli behandeld worden.

De heer *Flor Koninckx* laat opmerken dat het op 9 juli een volledige dag plenaire vergadering is.

De *voorzitter* stelt dat dat niet echt een bezwaar kan zijn. Dan komen we desnoods om 8 uur 's ochtends samen of om 10 uur 's avonds of over de middag, een akkoord is een akkoord.

De heer *Ludwig Caluwé* wil toch enige voorzichtigheid aan de dag leggen aangaande het laten meetellen van die vergadering. Politiek is dat...

De *voorzitter* stelt dat hij bereid is te vergaderen na de plenaire vergadering, geen enkel probleem. (*samenspraken*)

Iedereen is daartoe bereid. (*samenspraken*)

Ter attentie van de heer Roegiers, wijst hij er nog op dat het samenwerkingsakkoord vandaag niet geagendeerd staat, noch kan staan. Vandaag kan daar niet over gestemd worden.

De heer *Jan Roegiers* antwoordt daarop dat men ook wel weet dat er een aantal politieke overwegingen kunnen gemaakt worden die de link maken tussen het ratificeren van het Verdrag van Lissabon en het samenwerkingsakkoord. Hij heeft begrepen, en vraagt het ook duidelijk aan de *voorzitter* dat er deze middag, behalve in de algemene tussenkomsten, geen rekening wordt gehouden in eender welk stemgedrag met wat nog hangende is met betrekking tot het samenwerkingsakkoord.

De *voorzitter* stelt dat zulks hem evident lijkt, maar dat hij de bedoeling van de vraag van de heer Roegiers niet goed begrijpt. We hebben een algemene bespreking en uiteindelijk zal dat resulteren in een stemming over een ontwerp van decreet dat voorligt, dat is het Verdrag van Lissabon. Daarover zal men stemmen.

Volledigheidshalve vraagt de heer *Ludwig Caluwé* bevestiging van het feit dat op 9 juli we dan de toestand met betrekking tot het samenwerkingsakkoord evalueren.

De *voorzitter* stelt dat zulks inderdaad het geval is en wel op het gepaste uur.

De heer *Stefaan Sintobin* vraagt of hij het toch goed heeft begrepen dat als op 9 juli de evaluatie luidt dat er geen politiek akkoord is, dat dan niet met het verdrag naar de plenaire vergadering wordt gegaan.

De *voorzitter* stelt dat zulks hem inderdaad de consequentie daarvan lijkt te zijn.

Ook de heer *Luc Van den Brande* wil daarop nog even tussen komen. "Hoe zit het weer met syllogismen? De premissen moeten hoe dan ook wel juist zijn. We hebben gezegd wat we gezegd hebben en als we dus zeggen dat we wat ons betreft een politiek akkoord hebben. Ik ga de formule die we daarnet twee keer gezegd hebben niet terug herhalen. We zullen evalueren de negende juli. Uit de evaluatie zullen we... Dan zullen wij wel een evaluatie maken en zullen jullie een andere evaluatie maken. Vandaag hebben we een consensus over wat we vandaag behandelen. We hebben een tweede punt van consensus: dat er een evaluatie is in de commissie op 9 juli, na – laten we hopen – het politieke overleg tussen de parlementen. Dan zullen we zien wat in overeenstemming is met wat we in 2005 gezegd hebben en wat we nu gezegd hebben."

De *voorzitter* stelt dat we daarmee dit punt kunnen afsluiten.

(*Hierop volgt een serie vragen om uitleg waarvan er een beantwoord wordt door minister Patricia Ceyssens. Alle overige vragen om uitleg zijn gericht aan minister Geert Bourgeois.*)

IV. BIJeenkomst van Dinsdag 1 Juli 2008 – Tweede Vergadergedeelte

1. Procedurekwestie: poging tot formulering van een consensustekst over het verdere procedureverloop

De *voorzitter* heeft aan het commissiesecretariaat gevraagd een tekst op te maken over de hier gemaakte afspraken aangaande de verdere procedure. Gezien het de heer Van den Brande was die met het voorstel naar buiten is gekomen, heeft hij gemeend hem het eerste recht te moeten geven op inzage van deze tekst. De nota in kwestie werd hier daarom nog niet rondgedeeld.

De heer *Ludwig Caluwé* heeft over de nota gebeld met de heer Van den Brande. Die is van oordeel dat iedereen gezegd heeft wat hij gezegd heeft, dat komt zo in het verslag. Het is daarom niet nodig daar nog eens een aparte tekst van te maken.

De heer *Karim Van Overmeire*, voorzitter, neemt daar akte van.

2. Voortzetting van de bespreking

2.1. Tussenkomst van de heer Karim Van Overmeire

De heer *Karim Van Overmeire* zal het standpunt van Vlaams Belang naar voren brengen. Hij begint met een citaat van Johan Vande Lanotte die in *De Morgen* van 21 oktober 2003 liet noteren: “Europa is een religie, je bent een aanhanger en een gelovige of je bent dat niet. Wie kritisch staat tegenover het geloof wordt, net zoals in de Kerk, als een afvallige beschouwd. En voor ketters is er kennelijk geen plaats.”

Het proces van de Europese eenmaking is onlosmakelijk verbonden met de recente geschiedenis van Europa. Honderd jaar geleden domineerde het Europese continent zowat drie kwart van de wereld. Verschillende landen stonden elkaar naar het leven en voerden openlijk een imperialistische politiek. Het trauma van de Eerste Wereldoorlog, van de Tweede Wereldoorlog en van de dekolonisatie hebben het volledige Europese continent getekend. Anno 1950 waren de West-Europeanen zelfs niet meer in staat hun verdediging tegenover de Sovjet-Unie in eigen handen te nemen. In essentie waren ze afhankelijk van de Verenigde Staten. In de tweede helft van de 20e eeuw waren er twee soorten landen in West-Europa: de kleine landen die wisten dat ze klein waren en de kleine landen die dat nog niet beseften. Heel opvallend is dat zelfs het project van de Europese eenmaking nooit geleid heeft tot een poging om een soort Europees imperium te herstellen. Integendeel, de Europeanen hebben gekozen voor een politiek van onderhandelingen, van diplomatie, van handelsrelaties, van voorrang van internationaal recht boven geweld en van multilateralisme. Hoe verschillend die Europese landen dan ook zijn, dat hebben ze wel gemeenschappelijk. Ze onderscheiden zich op deze wijze van de Verenigde Staten en Rusland, dat zich dankzij zijn inkomsten uit energie toch weer assertief opstelt. China is niet echt expansief, maar voert in Afrika een heel andere politiek dan Europa.

Eurokritisch als hij is, vindt de voorzitter dat de Europese eenmaking, vergeleken met wat er elders op de wereld gebeurt, een succesverhaal is. Hij

verwijst naar de talloze pogingen om een soort Afrikaanse unie, om Arabische eenheid tot stand te brengen. Ook vergeleken met de evoluties in Latijns-Amerika is het Europese proces een proces van vrede, van overleg, van welvaart. Er zijn nogal wat mensen die geloven in een hechte EU, die dus steeds meer landen omvat en steeds meer bevoegdheden krijgt. Dergelijke unie zal om redenen van efficiëntie noodzakelijkerwijze verschuiven van unanimitéitsbeslissingen naar beslissingen bij gekwalificeerde en zelfs gewone meerderheid. Zij geloven in een federale Europese staat. Het Verdrag van Lissabon stuwt inderdaad in de richting van dergelijke staat. De essentie is de ‘shift’ van unanimitéit naar gekwalificeerde meerderheid, van intergouvernementeel naar communautair optreden. Een EU met een supranationale pijler en twee intergouvernementele pijlers, het gemeenschappelijke buitenlands- en veiligheidsbeleid en het beleid inzake justitie en binnenlandse zaken verdwijnt.

Het allerbelangrijkste aspect van het Verdrag van Lissabon is dat de gekwalificeerde meerderheid de regel wordt. Er zijn natuurlijk heel veel uitzonderingen maar in essentie gaat Europa van een situatie van unanimitéit waarbij elk van de 27 lidstaten een vetorecht heeft, naar een situatie waarin in heel veel dossiers met gekwalificeerde meerderheid beslist wordt. Steevast wordt geargumenteed dat niemand daar tegen kan zijn want het maakt de EU democratischer en efficiënter, alleen zo kan de unie blijkbaar werken. Het is ongetwijfeld zo dat een EU die bij meerderheid kan beslissen in de wereld gemakkelijker kan optreden, meer zal kunnen wegen. De unie zal zich dan meer op de hoogte kunnen stellen van de VS, de Sovjet-Unie, China.

De voorzitter denkt echter dat de gekwalificeerde meerderheid niet zal leiden tot meer welzijn, een beter bestuur, meer betrokkenheid van de burgers. Schaalvergroting leidt soms wel maar niet per definitie tot meer efficiëntie of meer slagkracht. Er zijn voldoende voorbeelden van heel wat grote landen in de wereld, Rusland, India, en tot voor kort China, die veel inwoners hebben, maar waar van goed bestuur helemaal geen sprake is. Daar tegenover staan een hele reeks kleine landen, Noorwegen, Zwitserland, Taiwan en Singapore, die misschien niet zwaar wegen in de wereld maar waar het toch wel goed wonen is en die behoorlijk bestuurd worden.

Naast de strekking van eurofederalisten bestaat er een grote groep die vindt dat samenwerking een bonus kan opleveren. Zij vinden het voldoende te komen tot een Europese vrijhandelszone waar landen hun onderlinge problemen vreedzaam oplossen. Die landen zijn dan per definitie democratisch, respecteren de ‘rule of law’ en de mensenrechten. Ze werken samen op de terreinen waar dat strekt tot wederzijds

voordeel. Dat is natuurlijk een heel ander concept dan het eurofederalistische model.

Sommigen geloven dat Europa zich moet beperken tot een aantal kerntaken waarover geen discussie is zoals het wegnemen van belemmeringen voor het onderling economisch verkeer, het aanpakken van grensoverschrijdende problemen, het benutten van schaalvoordelen en eventueel een gemeenschappelijk buitenlands beleid. Het is immers een feit dat schurkenstaten momenteel de verschillende Europese staten tegen elkaar uitspelen. Dat zal zo zijn zolang Europa niet met één stem spreekt, wat natuurlijk impliceert dat alle landen hun buitenlands beleid opgeven.

Volgens de spreker is er een duidelijke contradictie tussen de interne Belgische evolutie en de Europese wensen. Bijna alle Vlaamse partijen willen de hefbomen van het economische beleid defederaliseren, maar streven toch naar een Europees economisch beleid waar voor het noorden van Finland en het zuiden van Portugal dezelfde aanpak geldt. Er is een contradictie tussen steeds meer bevoegdheden naar het Vlaamse niveau en steeds meer bevoegdheden naar het Europese niveau.

De volgende vraag is of het Verdrag van Lissabon de EU ook democratischer maakt. De spreker maakt even abstractie van de toegenomen macht van het Europees Parlement. Is er meer democratie als beslissingen gedragen worden door een meerderheid van 55 percent van de staten die 65 percent van de bevolking vertegenwoordigen? Het antwoord is ja als men gelooft in het bestaan van een Europees volk, van een Europese natie en als men democratie als een louter mechanisch proces ziet van stemming tussen meerderheid en minderheid. Een andere denkwijze is dat de overdracht van bevoegdheden naar de EU en elke shift van unanimité naar gekwalificeerde meerderheid leidt tot minder democratie omdat democratie zich bijna per definitie afspeelt op het niveau van de nationale gemeenschap of op lagere echelons. Een multinationale democratie is in die redenering een contradictio in terminis.

Ook Frits Bolkestein zegt dat er geen Europees demos of volk bestaat, dus dat er geen Europese democratie kan zijn. Het ontbreken van een gemeenschappelijke taal is een belangrijke hindernis. Zo kan een populaire politicus in Duitsland geen politieke basis in Nederland vinden, omdat Duits, behalve in elitaire kringen, niet verstaan wordt. De democratie kan zich alleen nationaal manifesteren. De Belgische situatie bewijst trouwens dat het taalverschil tot een heel andere politieke realiteit leidt in Vlaanderen en Wallonië. Beslissingen op federaal vlak, afdwongen door Walen met steun van enkele Vlamingen, wor-

den in Vlaanderen moeilijk verteerd, een goed voorbeeld is het vreemdelingenstemrecht.

Zolang de EU in essentie intergouvernementeel is, waarbij er unanimité geldt en de lidstaten op essentiële punten hun vetorecht behouden, is er niet echt een probleem. Wanneer men overstapt naar efficiënte beslissingen bij gekwalificeerde meerderheid, is er wel een probleem. België kan dan geconfronteerd worden met beslissingen die genomen worden door een meerderheid van Europese politici, Duitse, Franse, Poolse, Italiaanse en later misschien zelfs Turkse politici. Het risico is groot dat die zogenaamde democratische meerderheid in Vlaanderen absoluut geen draagvlak heeft.

Vlaams Belang heeft daar een probleem mee omdat zijn politiek referentiekader in de eerste plaats Vlaanderen is. De democratie situeert zich in de eerste plaats op dat niveau. Het lid heeft weinig of geen Europese ervaring, met uitzondering van het lidmaatschap van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa. Rapporteurs van die raad stellen verslagen op over de situatie in Vlaanderen, die goedgekeurd worden bij meerderheid, terwijl Vlaanderen het er helemaal niet mee eens is. Vlaanderen krijgt zijn boodschap daar absoluut niet overgebracht. Hij verwijst naar de rapporten van Cumberg en Nabholz, de zaken van de wooncode en de burgemeesters. Democratie is dus volgens Vlaams Belang veel meer dan een louter mechanisch proces.

De zogenaamde Verklaring van Laken van december 2001, gaf aan dat het Verdrag van Nice een onvoldoende basis vormde voor wat men een efficiënte, transparante en democratische werking van een uitgebreide Europese Unie noemde. Een en ander was natuurlijk het gevolg van een snelle, misschien wel te snelle uitbreiding. In theorie zouden de kandidaat-lidstaten getoetst worden aan criteria van Kopenhagen. In de praktijk was het grotendeels een politieke afweging, waarbij Europa bepaalde landen niet voor het hoofd wilde stoten, door hen nog niet toe te laten en andere landen wel. De mooiste voorbeelden zijn Bulgarije en Roemenië. Zij werden nog even buitengehouden toen de tien andere toetraden. In 2004 was Europa dan bijna politiek verplicht om die landen toe te laten, maar iedereen wist dat de landen nog niet klaar waren voor volwaardig EU-lidmaatschap. Dat zijn ze trouwens nog steeds niet.

Het lid nuanceert het toetredingsproces op zich. Het is de politiek van het haalbare. Het hele proces heeft toch wel voor stabiliteit gezorgd, ook op de Balkan. De vraag is echter niet of er geen wortel moest zijn, maar wel of zoveel konijnen zo snel in de wortel mochten bijten.

Na de Verklaring van Laken volgde de zogenaamde

Europese Conventie over de Toekomst van Europa (2002-2003), gevolgd door een Intergouvernementele Conferentie (IGC) die uiteindelijk resulteerde in de plechtige ondertekening van het Europees Grondwettelijk Verdrag (EGW), in Rome op 29 oktober 2004.

Na het 'neen' van Frankrijk en Nederland volgde een periode van bezinning. De bezinning had niet zozeer tot inzet hoe de bevolking van 27 Europese lidstaten te overtuigen, maar wel hoe ze te bedotten. Het Europese Grondwettelijk Verdrag werd door elkaar geklutst tot een onleesbaar zogenaamd hervormingsverdrag. Een aantal symbolische aspecten werden geschrapt, de tekst kreeg een ander kافت en werd terug naar de lidstaten gestuurd, dit keer met een akkoord onder de politieke elite om geen referendum te organiseren.

De leesbaarheid van de tekst is een tweesnijdend zwaard. Een grondwet moet leesbaar zijn, een verdrag moet niet noodzakelijk leesbaar zijn. Het is een akkoord tussen staten. Het punt is dat hier een grondwet gecamoufleerd wordt als een verdrag en opzettelijk onleesbaar gemaakt wordt. De verwijzingen naar de symbolen van de Europese Unie, zoals vlag, volkslied en motto werden geschrapt. Er is een aparte verklaring van verschillende lidstaten waarin deze hun gehechtheid aan die symbolen uitdrukken. Er zal geen Europese vlag minder voor wapperen, maar dat is niet de essentie. Het zogenaamde Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie wordt niet langer opgenomen in de basistekst. Maar door middel van een verwijzing in artikel 6 van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) krijgt het Handvest dezelfde rechtskracht toebedeeld als het VEU en het Verdrag van de Werking van de EU (VWEU). Er zijn talloze citaten die bewijzen dat de Grondwet en het Verdrag van Lissabon een en dezelfde tekst zijn.

Een en ander deed de spreker denken aan de Belgische staatshervormingen, waarbij de Vlamingen gepaaid werden met terminologie. Een Brussels derde gewest werd het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, ordonnanties werden decreten, nochtans is het hoofdstedelijke gewest een gewest als de andere en het verschil tussen ordonnanties en decreten bestaat enkel voor juristen.

Eigenlijk werd zoals gezegd quasi dezelfde tekst teruggestuurd naar de lidstaten, maar met de afspraak onder de Europese politieke elites dat er deze keer geen referendum zou gehouden worden. De enige voor hen spijtige uitzondering was Ierland dat constitutioneel verplicht was om een referendum te organiseren. De rest mocht dat niet, rechtstreekse democratie is mooi, maar alleen als het past.

In de commissie en ook elders klonk dat de neen-

stemmers in Ierland diverse redenen hadden. Dat klopt maar de keerzijde is dat ook de ja-stemmers diverse motieven hadden. De meerderheid zal straks het Verdrag van Lissabon goedkeuren maar de motieven verschillen ook heel sterk. Ze hebben soms met Europa te maken maar ook vaak met instructies van partijhoofdkwartieren en fracties.

De heer *Luc Van den Brande* merkt op dat dat geldt voor de neen-stemmers, maar zeker niet voor de ja-stemmers.

De heer *Karim Van Overmeire* repliceert dat het voor beide groepen geldt. Een tweede kritiek is dat het verdrag zogenaamd te ingewikkeld is om voor te leggen aan de bevolking. Premier Leterme parafraserend, zijn de Ieren blijkbaar intellectueel niet in staat om zich een mening te vormen over het Verdrag van Lissabon. Dezelfde kritiek werd niet gehoord toen de Spaanse bevolking zich uitsprak voor het verdrag. Zij hadden zogenaamd een verstandige keuze gemaakt. De bevolking die blijkbaar niet intelligent genoeg is om zich uit te spreken over een verdrag, moet dan bij verkiezingen wel intelligent genoeg zijn om een keuze te maken uit de verschillende partijprogramma's.

De commissie hield een interessante gedachteswisseling over de vraag of parlementaire democratie een even valabele vorm van goedkeuring is. De heer Van Overmeire denkt dat elk land zelf moet beslissen of het al dan niet een referendum houdt. Parlementsleden hebben inderdaad een mandaat van de kiezer, maar dat mandaat past in een bepaald constitutioneel kader. Als men het kader wil veranderen, volstaat een gewone meerderheid niet. Om in België het beslissingskader te veranderen zijn bijzondere wetten of grondwetswijziging nodig.

Om de besluitvorming op Europees niveau fundamenteel te veranderen: van unanimiteit naar gekwalificeerde meerderheid, volstaat blijkbaar een gewone meerderheid van parlementsleden. In de partijprogramma's stond nergens de goedkeuring of de afwijzing van het Verdrag van Lissabon, het mandaat van de bevolking is dus op dat vlak relatief. Om die reden is Vlaams Belang voorstander van een volksraadpleging.

In elk geval is er een verontrustende kloof tussen het percentage van ja- en neen-stemmen in de parlementen en het percentage bij de referenda. In Nederland en Frankrijk lag de verhouding ja/neen bij het referendum in de buurt van 45/55 percent. Als de parlementen in die landen erover stemmen, keurt een overgrote meerderheid het verdrag goed. Er is dus een duidelijke kloof. Het is even verontrustend dat bij referenda zowat alle toppolitici, bedrijfsleven, vakbonden en alle grote

politieke partijen oproepen om ja te stemmen. Zelfs samen slagen ze er niet in de bevolking te overtuigen.

Sommigen zeggen dat het verdrag vel te ingewikkeld zou zijn om de beslissing aan de bevolking over te laten. Het gaat echter niet om de letter van de tekst van Lissabon, het gaat om de goed- of afkeuring van een steeds verdergaande Europese integratie. Dat is de kern van de zaak. Sommigen willen verder integreren, anderen willen pauzeren, nog anderen willen niet dat hun land of staat opgaat in een federaal Europa. Die laatsten geloven niet dat Europese instellingen per definitie efficiënter werken dan de nationale instellingen. Zij vrezen dat het afstappen van unanimiteit en intergouvernementaliteit een enorm risico inhoudt.

Een van de argumenten die men aandraagt om te bewijzen dat het Verdrag van Lissabon het democratische deficit zal wegwerken is het burgerinitiatiefrecht. Met een miljoen handtekeningen kunnen de burgers de Europese Commissie verzoeken een voorstel in te dienen. De vraag is nog maar of er zoiets bestaat als EU-burgers. Bestaan er NAVO-burgers of Benelux-burgers of VN-burgers? Het is ijdele hoop dat het initiatiefrecht de gemeenschapsvorming zal bevorderen. Als men na veel moeite toch een miljoen handtekeningen bijeen brengt, is er geen enkele verplichting om daar iets mee te doen.

Het Verdrag van Lissabon bepaalt dat vanaf 1 november 2014 het aantal commissarissen gereduceerd zal worden tot twee derde van het aantal lidstaten. De samenstelling van de Europese Commissie zal gebeuren op basis van een toerbeurtregeling die de gelijkheid onder lidstaten eerbiedigt. Kan de minister die passage uitleggen? Betekent dit dat grote lidstaten zoals Duitsland op een bepaald ogenblik geen commissaris zullen hebben? Zijn er afspraken zodat het bijvoorbeeld onmogelijk is dat twee van de drie lidstaten van de Benelux geen Europees commissaris zouden hebben?

In de memorie van toelichting staat: “Mits tijdige ratificatie van het Verdrag van Lissabon zal vanaf de eerstvolgende Europese verkiezingen in 2009 het aantal Europese parlementsleden beperkt worden tot 750 plus de voorzitter.” Voor België of Vlaanderen heeft het evenwel niet zoveel belang of het Verdrag van Lissabon tijdig geratificeerd wordt omdat het aantal Belgische zetels sowieso van 24 naar 22 gaat.

Op dit ogenblik zijn er veertien Nederlandstalige, negen Franstalige en één Duitstalig parlementsleden. Die wijziging moet bij koninklijk besluit gebeuren. Hoe ver staat het daarmee? De regeling van 751 zetels waarvan 22 Belgische geldt maar tot 2014. Daarna zal er een nieuw besluit genomen worden. Kan de minister de situatie na 2014 beschrijven?

De heer Jean-Luc Dehaene noemde de uitbreiding van de gekwalificeerde meerderheid een versterking van de kleine lidstaten. Een kleine lidstaat kan volgens de heer Dehaene ook nu zijn vetorecht niet gebruiken. Er zijn een aantal tegenvoorbeelden. Cyprus en Oostenrijk dreigen met het gebruik van hun vetorecht om hun gelijk te halen. Voor het lid is het zonneklaar dat het opgeven van een vetorecht een verzwakking van de kleine landen betekent. De shift van unanimiteit naar gekwalificeerde meerderheid leidt ertoe dat kleine landen in de EU minder te zeggen zullen hebben.

De zogenaamde overbruggingsclausule of clause passerelle geeft de Europese Raad bovendien de mogelijkheid met eenparigheid van stemmen te besluiten dat de stemming met gekwalificeerde meerderheid wordt uitgebreid naar andere terreinen, zonder dat dit de herziening van de verdragen noodzakelijk maakt. De overheveling kan enkel gebeuren indien de nationale parlementen geen bezwaar aantekenen. Het samenwerkingsakkoord moet er dan ook voor zorgen dat het Vlaams Parlement terzake kan optreden als een nationaal parlement. In tegenstelling tot de subsidiariteit zijn de meningen in België over de praktische uitwerking van die clausule verdeeld. Momenteel is er geen akkoord tussen de Belgische parlementen over hoe dat geregeld wordt.

Tot op heden is het voorzitterschap van de Europese Raad en van de Raad van de Europese Unie eenvoudig geregeld: om de zes maand wisselt de voorzitter. Nu komt er een heel andere situatie. De Europese Raad krijgt een voorzitter die verkozen is voor tweeënhalve jaar en die een keer herverkiesbaar is. De Raad van de EU krijgt een zesmaandelijks voorzitterschap, met een team van drie lidstaten dat voor 18 maand wordt aangesteld en op basis van een gemeenschappelijk programma zal functioneren. Worden de drie lidstaten na 18 maand vervangen door drie andere lidstaten? Of is het de oude versie van de trojka waarbij na zes maand een lidstaat verdwijnt en vervangen wordt door een andere? Welke plaats is weggelegd voor de deelentiteiten, dus voor Vlaanderen? Zal Vlaanderen voldoende aan bod komen als België in een trojka zit met Frankrijk en Spanje, landen die toch wel allergisch zijn aan een rechtstreekse deelname van deelentiteiten aan de besluitvorming?

Op voornoemde regeling geldt een uitzondering voor de Raad voor Buitenlandse Zaken. Die wordt voorgezeten door de Hoge Vertegenwoordiger van de Unie voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid. Waar zit hier de vereenvoudiging en transparantie die het Verdrag van Lissabon poneert te bieden? Het zesmaandelijks voorzitterschap heeft nadelen maar ook voordelen. Elke lidstaat voelt zich dan minstens gedurende zes maand betrokken. In plaats daarvan

komen er nu drie verschillende regelingen. De situatie wordt dus oneindig veel complexer.

“Met betrekking tot de controle op de subsidiariteit wint het Comité van de Regio's aan belang. Met het Verdrag van Lissabon verwerft het Comité van de Regio's immers het recht om een zaak bij het Hof van Justitie aanhang te maken wegens niet-naleving van het subsidiariteitsbeginsel.” Vlaams Belang vindt dat Vlaanderen te veel staat in wording is om nog in dat comité zitting te hebben. Hoe verloopt besluitvorming binnen Comité van de Regio's, toch heel heterogeen gezelschap? Hoe zal Vlaanderen op een efficiënte manier gebruik kunnen maken van die vernieuwing?

Het Verdrag van Lissabon biedt aan een groep van minstens negen EU-lidstaten de mogelijkheid om in nauwer verband samen te werken binnen het kader van de Unie. Past de Benelux-samenwerking ondanks het kleinere aantal lidstaten in dat kader?

Wat het lidmaatschap van de unie betreft is het opvallend dat de criteria van Kopenhagen, en de zogenaamde absorptiecapaciteit van de EU, niet uitdrukkelijk in het verdrag staan. Wat betekent de goedkeuring van Lissabon voor de kandidatuur van de huidige kandidaat-lidstaten Kroatië, Turkije en Macedonië, en de criteria waaraan deze landen moeten voldoen? In hoeverre speelt de absorptiecapaciteit van de EU nog? Is de minister het ermee eens dat de absorptiecapaciteit van de EU na de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon in sterke mate zal verhogen, wat de deur zal openzetten voor nieuwe toetredingen? Vlaams Belang heeft geen problemen met Kroatië maar Turkije is als niet-Europees land compleet onaanvaardbaar. Landen als Macedonië hebben nog een heel lange weg af te leggen alvorens ze volwaardige lidstaten van de EU kunnen worden.

Het Verdrag van Lissabon is positief voor het externe optreden van de unie. De combinatie van de huidige functie van hoge vertegenwoordiger voor het GBVB en de post van Europees commissaris voor Externe Betrekkingen in één enkele functie, namelijk die van Hoge Vertegenwoordiger van de Unie voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid is een goede zaak. Helaas zal het buitenlandse beleid van de lidstaten naast dat van de unie blijven bestaan. Het blijft dus mogelijk de lidstaten tegen elkaar uit te spelen. Volgens Vlaams Belang houdt de unie zich te veel bezig met de interne details en te weinig met een gemeenschappelijk buitenlands beleid.

In het verleden stond COSAC (Conférence des Organes Spécialisés dans les Affaires Communautaires et Européennes des Parlements de l'Union européenne) enkel open voor nationale parlementsleden. Komt daar met het Verdrag van Lissabon enige ver-

andering in of blijft het Vlaams Parlement uitgesloten van dit forum?

Het Verdrag van Lissabon is in een aantal landen geratificeerd. In het Ierse referendum stuitte het verdrag op een neen. Verschillende landen, waaronder België, zijn nog met de goedkeuring en ratificatie bezig. België is één van die landen, maar zeker niet het enige. De heer Dehaene heeft gezegd dat elk land zelf moet beslissen, hoe en of het ratificeert. Hij pleit ervoor geen rekening te houden met wat de Tsjechen, de Ieren of de Poolse president zeggen. Een half uur eerder had hij gezegd dat een snelle ratificatie van het Verdrag van Lissabon een sterk signaal aan de Ieren zou zijn. Dat is een tegenspraak: ofwel moeten alle landen snel ratificeren om Ierland te isoleren, ofwel beslist elk land op eigen tempo.

De heer Van Overmeire herinnert aan de consensus dat de goedkeuring van de Europese Grondwet en het Verdrag van Lissabon gekoppeld zijn aan het samenwerkingsakkoord. Door de federale druk werd de koppeling na het Ierse referendum losgelaten. Dat is de grote zorg van Vlaams Belang, dat de afspraken bereikt na lange onderhandelingen tussen de fracties maar ook tussen het Vlaams Parlement en de Vlaamse Regering, niet worden losgelaten. De spreker is blij dat het parlement bij de bespreking daarnet de koppeling terug op de agenda geplaatst heeft. Dat is voor Vlaams Belang essentieel.

Het Verdrag van Lissabon goedkeuren zonder de rol van het Vlaams Parlement te kennen bij de subsidiariteit en de overbruggingsclausule betekent een blanco cheque tekenen. In het huidige communautaire klimaat is de kans op een akkoord dat niet vooraf afgedwongen is, immers heel klein. En dan beschikt Vlaanderen zelfs niet over de troeven die het had ten tijde van de Europese Grondwet.

De heer *Luc Van den Brande* vindt het vanzelfsprekend kritisch te zijn. Hij gelooft in de stapsgewijze opbouw van Europa, maar wil niet blind zijn voor de mankementen. Het rapport over de burgemeester zal de toets niet doorstaan van het verslag in de eerste fase. De Vlaamse Regering heeft het nodige weerwerk geboden. Wat de minderheden betreft, zijn aan het rapport Cliveti fundamentele amendementen aangebracht. De heer Cilevics is een rapport aan het opstellen waarin hij nagaat waarom bepaalde lidstaten niet tot de ratificatie van het raamwerk kunnen overgaan. Op dit punt is er wel degelijk voortgang, de standpunten van Vlaanderen worden wel degelijk gehoord.

Het Comité van de Regio's is 14 jaar, in Europese termen dus een jonge instelling. Krachtens de huidige verdragen is het zo dat in de verplichte adviezen van het comité de toetsing van de subsidiariteit zit. De afspraak is dat de rapporten na het Verdrag van

Lissabon een hoofdstuk zullen bevatten die de toetsing maakt. In de ‘early warning’ – en dat is een grote paradox – zullen de lokale en regionale besturen hun zeg hebben over de voorstellen van de commissie. Met het Verdrag van Lissabon worden die verplichte adviezen uitgebreid voor klimaat en energie.

De mogelijkheid om rechtstreeks naar het Hof van Justitie te stappen, is een bevoegdheid die uit het Verdrag van Lissabon voortspuit. Van de 27 lidstaten hebben er 13 een bicameraal stelsel, van die 13 zijn er 7 die rechtstreeks samengesteld worden vanuit regionale gehelen. Het is een van de positieve punten van het Verdrag van Lissabon dat het op dit vlak de subsidiariteittoets ‘ab ovo’ waarmaakt, zelfs ten dienste van de nationale parlementen die krachtens het subsidiariteitsprotocol kunnen optreden om positief na te gaan wat de verantwoordelijkheidsdeling is. Het Verdrag van Lissabon zal dus substantieel meer mogelijkheden bieden.

De heer *Karim Van Overmeire* vindt dat Vlaanderen niet thuishoort in het Comité van de Regio's. Dat is een politieke overweging. Voor het overige heeft hij aan de minister gevraagd hoe het comité na het Verdrag van Lissabon beter de Vlaamse belangen dient.

Niemand betwist dat er in rapporten als Cliveti vooruitgang geboekt is. Niemand betwist de positieve rol van de Vlaamse politici. De spreker heeft het enkel als voorbeeld aangehaald van hoe gevaarlijk het is bevoegdheden over te dragen aan een supranationaal niveau. Lokale gevoeligheden zijn immers heel moeilijk over te brengen aan inwoners van andere naties of politieke cultuur. Zaken die in Vlaanderen evident en rechtvaardig zijn, krijgt men elders vaak niet uitgelegd.

De heer *Ludwig Caluwé* verwijst voor de vraag over de Benelux naar artikel 350 van de gecoördineerde versie, het oude artikel 306.

De heer *Karim Van Overmeire* concludeert dat de Benelux niet past in de zogenaamde nauwere samenwerkingverbanden maar een apart artikel krijgt.

2.2. Replieken van minister Geert Bourgeois

Minister *Geert Bourgeois* heeft bij de bespreking twee grote tendensen gehoord. De meerderheidtendens gelooft in Europa, hoewel er wel verschillen in klemtoon zijn. Elk van de voorstanders geeft ook kritische opmerkingen. Aan de andere kant staat Vlaams Belang dat zichzelf als eurosceptisch omschrijft. Het pleidooi voor een Europees buitenlands beleid nuanceert die houding toch enigszins.

Het klopt dat bepaalde grote staten op economisch vlak niet efficiënt functioneren, terwijl er kleine

staten zijn die daar wel in slagen. Anderzijds valt er niet onder de mondialisering uit te komen. Er zijn allerhande overnames, fusies enzovoort. Op dat moment is het belangrijk een aantal regels op te leggen. Het is dus een goede zaak voor een open economie als de Vlaamse dat Europa die taak op zich neemt. Vlaanderen is een kleine speler. Kleine spelers kunnen het heel goed doen op het moment dat grenzen wegvallen, dat is wetenschappelijk aangetoond. De meeste leden van de commissie zijn het niet eens met het pleidooi van Vlaams Belang voor het beperken van Europa tot een veredelde vrijhandelszone. Ze zien toegevoegde waarde in andere aspecten van Europa, onder meer de vrede, de stabiliteit. Ook de rol van Europa als wereldspeler, onder meer op vlak van klimaat, veiligheidspolitiek, migratiebeleid is voor hen belangrijk.

Tegelijk pleiten voor defederalisering en voor een verenigd Europa is slechts op het eerste zicht paradoxaal. Beide passen in het streven naar een meerlagig bestuur. Europa zorgt voor een aantal regels die in ieders belang zijn om op de markt te opereren. Vennootschappen met vestigingen in meerdere lidstaten hebben belang bij gelijke regels voor jaarrekeningen en balansen, voor productnormen, bij mededingingsregels om de markt open te breken. De minister gelooft dat het in die economische ruimte met supranationale regels belangrijk is dat de regio's een aantal hefboomen in handen hebben. Europa zorgt voor de supranationale regels, die niet altijd even gaaf of coherent zijn. Het is een ‘hinkstapsprong’-Europa waarbij Europa stapsgewijs nieuwe bevoegdheden krijgt die misschien niet altijd in die meerlagigheid passen.

De minister merkt wel een consensus dat het goed is dat Europa er is om in de mondiale processen een inbreng te doen. Ook Vlaams Belang vindt het een goede zaak dat het buitenlandse beleid gezamenlijk georganiseerd wordt. De Europese landen moeten de krachten bundelen om op wereldvlak mee te spelen.

Het is belangrijk de burgers, de ondernemingen, het verenigingsleven, de lokale besturen te betrekken bij de Europese gedachtegang. De minister heeft een hele reeks maatregelen uitgewerkt om ervoor te zorgen dat ze mee discuten over Europa. Er komen ook recurrente maatregelen om te zorgen voor meer betrokkenheid. Een ander belangrijk aspect van betrokkenheid is het parlement, met de vertegenwoordigers van het volk. De minister hoopt dat het parlement zich nog meer zal interesseren voor de Europese problemen. Er zijn niet alleen de ‘Vingers aan de pols’, de minister hoopt in september met het Franse voorzitterschap een evenement te organiseren om te discuten over de prioriteiten. Het parlement moet proactief en actief betrokken worden bij de Europese

gedachte.

Het nieuwe verdrag maakt de rol van de regio's, de deelstaten groter. In het verdrag staat dat de unie respect moet opbrengen voor de nationale identiteit, de interne bevoegdheidsverdeling en de territoriale organisatie van de lidstaten met inbegrip van het lokale en het regionale zelfbestuur. In het verdrag staat ook dat Europa eerbied moet opbrengen voor de verscheidenheid van taal en cultuur. Er staat in dat er rechtstreekse toegang is tot het Hof van Justitie voor het Comité van de Regio's, maar inderdaad nog niet voor Vlaanderen als deelstaat. Desondanks is er een verschuiving bij de interpretatie van het hof over wat in het verdrag omschreven wordt als een rechtstreeks en individueel belang. In een van de zaken die aanhangig zijn, is de minister namens Vlaanderen tussenbeide gekomen, om na te gaan hoe het hof daarmee zal omspringen. Het feit dat het niet in het verdrag staat is inderdaad een minpunt.

Het subsidiariteitsbeginsel is wel opgenomen met daarbij het principe dat rekening moet gehouden worden met de regionale besluitvormingsfeer. Wat niet tot de exclusieve bevoegdheid van Europa behoort, kan de EU zich maar toe-eigenen als de doelstellingen niet kunnen worden bereikt op lidstatelijk niveau of op regionaal niveau. Dat is een uitbreiding van de subsidiariteittoets. De versterking van de rol van de nationale en de regionale parlementen, de prelegislatieve raadpleging van de regionale en de lokale overheden, versterken de positie van Vlaanderen als deelstaat met volwaardige wetgevende bevoegdheid, dus zonder hiërarchische band met de staat. Het kan natuurlijk altijd beter.

Er zijn opmerkingen gegeven over het federale versus het confederale Europa, met andere woorden het supranationale versus het intergouvernementele. De minister blijft erbij dat het een gemengd verdrag is met supranationale en intergouvernementele elementen. De gekwalificeerde meerderheidsstemming zonder vetorecht is een element van federale besluitvorming. Dat gaat hand in hand met de uitbreiding van de toepassing van de gewone wetgevingsprocedure, waarbij de rol van het Europees Parlement stevig versterkt wordt. Ook de afschaffing van de pijlerstructuur is een supranationaal element.

Europa bevat nog heel wat intergouvernementele elementen die allicht niet meteen zullen veranderen. De uitspraken van grote lidstaten bevestigen dat vermoeden. Voor fiscaal beleid, sociale zekerheid, buitenlands beleid, defensie, de operationele samenwerking van politiediensten en de taalregelgeving blijft de unanimiteitsregel van kracht. Het bijzondere karakter van het gemeenschappelijke buitenlands- en veiligheidsbeleid, een beleid sui generis, heeft in wezen een intergouvernementeel karakter. De ver-

schillende topfuncties, de permanente voorzitter van de Europese Raad en de hoge vertegenwoordiger van de unie voor buitenlandse zaken en veiligheid zijn dat evenzeer.

Het burgerinitiatief moet nog verder uitgewerkt worden. Welke gevolgen eraan gegeven worden, moet de praktijk uitwijzen. De minister kan zich niet inbeelden dat een Europese Commissie gewoon voorbijgaat aan een miljoen handtekeningen. Het blijft echter bij een verzoek aan de Europese Commissie om een voorstel in te dienen.

Wat de toerbeurtregeling betreft heeft het vorige voorzitterschap een en ander doorgeschoven naar het Franse voorzitterschap dat nu een aantal knopen moet doorhakken. De Benelux-band zal een rol kunnen spelen bij de samenstelling. Nochtans mag het parlement niet blind zijn voor het feit dat Vlaanderen en Nederland op het vlak van Europese standpunten nogal vaak van mening verschillen. Als niet elke lidstaat een Europees commissaris meer heeft, is afstemming tussen de Benelux-landen desondanks een grote troef.

Na de goedkeuring van het Verdrag van Lissabon zal de eerstvolgende Europese verkiezing georganiseerd worden met 750 plus 1 Europese parlementsleden als grondslag. Als er een land toetreedt, zal het aantal parlementsleden herbekeken worden. Ook de proportionele vermindering van het aantal vertegenwoordigers per lidstaat is een optie.

De heer Dehaene sprak allicht vanuit zijn Europese ervaring. Kleine lidstaten hebben al gedreigd met hun veto, maar het nog niet gebruikt. Dus kan de zaak ook omgedraaid worden en versterkt de meerderheidsregeling de kleine lidstaten die kunnen zoeken naar bondgenoten om samen een gekwalificeerde meerderheid te halen.

De eenparigheid over de vereenvoudigde herziening vormt inderdaad een deel van het samenwerkingsakkoord. Het Vlaams Parlement moet er immers evenzeer bij betrokken zijn als de federale Kamer en Senaat.

Het voorzitterschap van de EU met de trojka en de positie van Vlaanderen, de specifieke regeling voor de hoge vertegenwoordiger is misschien geen vereenvoudiging. Anderzijds is de regeling allicht logischer en consistenter. Met het roterende systeem van de trojka is een grotere consistentie mogelijk, hetzelfde geldt voor een verlengbaar voorzitterschap van tweeënhalf jaar. Het zijn geen uniforme systemen, maar beide zorgen voor een meer samenhangend beleid. In elk geval zal Vlaanderen zijn rol moeten spelen als België deel uitmaakt van de trojka. Dat was zo bij het vorige voorzitterschap. De

minister bereidt de nieuwe evolutie volop voor. Vlaanderen vraagt het voorzitterschap van raden die aansluiten bij zijn bevoegdheden. Alleen moet dat nu afgesproken worden met de andere partners. Of de andere landen van de trojka nu al dan niet openstaan voor deelstatelijke bevoegdheden, ze zullen rekening moeten houden met de Belgische constitutionele realiteit. Europa houdt daar expliciet rekening mee, het staat in het verdrag. De minister verwacht op dat vlak geen moeilijkheden. Vlaanderen neemt nu ook zonder problemen deel aan de Europese ministerraaden. Op de laatste ministerraad die de minister bijwoonde, heeft ook de Baskische minister het woord gevoerd.

Als voorzitter van European Regions with Legislative Power (REGLEG), heeft de minister een korte tekst mogen brengen voor het Comité van de Regio's. Het klopt dat het comité heterogeen is samengesteld. REGLEG heeft in de gebouwen van het comité een colloquium mogen organiseren over de subsidiariteit. Een van de eminente referaathouders was rechter Koen Lenaerts. Ook de voorzitter van het Comité van de Regio's zoekt naar een werkbare regeling. Rechter Lenaerts heeft daarvoor een aantal suggesties gedaan. Het is bijvoorbeeld mogelijk om met gekwalificeerde minderheid te beslissen om een zaak voor het Hof van Justitie te brengen. Dat vermijdt dat er een meerderheid moet zijn van niet-geïnteresseerde partners. Het is ook mogelijk om een structurele samenwerking met REGLEG op te zetten. De 73 deelstaten met wetgevende bevoegdheden zijn immers rechtstreeks betrokken bij de subsidiariteit.

De heer *Luc Van den Brande* bevestigt dat het Comité van de Regio's een formule uitdoktert. Op 18 juli wordt daar opnieuw over vergaderd om in september een werkwijze voor te stellen met drie doelstellingen. Ondertussen is er een subsidiariteitsnetwerk opgezet dat bestaat uit een honderdtal regio's, grote urbane gebieden. Zij hebben een aantal proefdossiers gevolgd. Het Vlaams Parlement is trouwens betrokken in één van die oefeningen. De Europese Commissie moet over elf en in de toekomst dertien domeinen verplicht advies vragen aan het comité. Niet-constitutionele regio's hebben geen belang bij de verantwoordelijkheidsdeling. Daarom komt het erop aan op zoek te gaan naar een formule zodat het comité in de eerste fase van acht weken nationale en regionale parlementen kan wijzen op twistpunten over verantwoordelijkheden.

Ten tweede is het de bedoeling om in elk van de adviezen een specifieke subsidiariteitsbijdrage te leveren. Om een geding aan te spannen bij het Hof van Justitie moet een partij immers een belang aantonen. Als het comité al in de fase van de early warning bezwaren gemaakt heeft, is dat een element dat voor

het hof kan worden ingeroepen. De spreker hoopt op een praktische regeling waarbij de geïnteresseerde regio's niet geblokkeerd worden door meerderheden die een subsidiariteitstoets beletten.

Het plafonneren van de aantallen geldt niet alleen voor het Europees Parlement maar voor alle Europese instellingen. Het Comité van de Regio's zal krachtens het verdrag 350 leden tellen. De toetreding van bijvoorbeeld Kroatië zal dus voor een herverdeling van de aantallen over de lidstaten zorgen. Het verdrag bepaalt niet hoe de herverdeling voor het parlement, noch voor het comité moet gebeuren. Dat is een gebrek. Enkele grote landen zouden bereid zijn om voor kleine landen een bepaalde minimumgrens van aantal vertegenwoordigers in te schrijven. Het lid nodigt de leden van de commissie uit naar het Comité van de Regio's.

De heer Van den Brande verwijst naar een bepaling in de Nederlandse Grondwet dat parlamentsleden optreden zonder dekking noch last. Dat betekent dat ze ageren als vrij gekozenen die met inzicht een bepaalde houding aannemen. Dat geldt natuurlijk ook voor Europa.

Minister *Geert Bourgeois* legt uit dat de nauwere samenwerking en de Benelux-samenwerking twee aparte zaken zijn. Het Benelux-artikel, voorheen 306 nu 350, luidt als volgt: “De bepalingen van de verdragen vormen geen beletsel voor het bestaan en de voltooiing van de regionale unies tussen België en Luxemburg, alsmede tussen België, Luxemburg en Nederland, voor zover de doelstellingen van die regionale unies niet bereikt zijn door toepassing van de verdragen.” Het is dus een expliciete machtiging van het verdrag om verder te gaan dan de EU. De beslissingen over de nauwere samenwerking, artikel 326 en volgende, moeten eenparig door de raad genomen worden. Het nieuwe Benelux-verdrag biedt een heel flexibele manier van samenwerken, met een raamprogramma en werkprogramma's die flexibel kunnen aangepast worden.

De absorptiecapaciteit is een beslissing van de raad en staat niet in de verdragen. Ook die discussie moet worden gevoerd. De vraag naar de grenzen van Europa, in beide betekenissen van het woord, is terecht. Het boek van Bolkestein daarover is heel interessant. Het eerste aspect is hoe ver de Europese samenwerking gaat, blijft het bij een vrijhandelszone of is het een gemeenschap van waarden en normen. De heer Van Overmeire is voorstander van een vrijhandelszone. De meeste personen die die mening delen, zijn voorstander van de toetreding van Turkije. Het is immers logisch om alle staten die voldoen aan de criteria, tot een vrijhandelszone toe te laten. Dan zijn discussies over waarden en normen overbodig.

Kortom, het debat over de grenzen van Europa moet worden gevoerd. Het Verdrag van Lissabon bevat daarover wijze bepalingen. Het geeft Europa exclusieve bevoegdheden. Voor wat niet tot die bevoegdheden hoort, is er de subsidiariteitstoets. Dat zorgt voor de opbouw van Europa van onderuit. Dat is een goede zaak.

Momenteel lopen de onderhandelingen over een herziening van het protocol van Amsterdam inzake de publieke omroepen. Dat protocol is er grotendeels op vraag van Vlaanderen gekomen. De unie wil verregaande maatregelen nemen, maar Vlaanderen vindt dat die in het licht van de subsidiariteit en in het kader van de culturele autonomie en politiek, aan de deelstaten moeten worden overgelaten. Dat is trouwens ook het standpunt van Nederland en heel wat andere lidstaten.

De grenzen van Europa worden voortdurend ter discussie gesteld. Het boeiende debat over de invulling van de regels wordt ook gevoerd door het Comité van de Regio's. De principes van de opbouw van onderuit zijn goed.

Enkel de nationale parlementen in de klassieke betekenis van het woord kunnen deelnemen aan de COSAC. Het Vlaams Parlement kan niet deelnemen aan de besprekingen want hoort bij de CALRE. Het verdrag bevat een aantal uiterst belangrijke regionale bepalingen, maar het mag natuurlijk altijd meer zijn.

Voor het samenwerkingsakkoord is er een andere wending. Het vorige samenwerkingsakkoord gaf volgens de minister een unieke positie aan het Vlaams Parlement. In het kader van verklaring 51 is dergelijk samenwerkingsakkoord ontzettend belangrijk om het parlement zijn rol te laten spelen. Het gaat niet op dat de Kamer de subsidiariteitstoets over aangelegenheden als media en onderwijs maakt. Het Vlaams Parlement en niet de Kamer beschikt over de kennis dienaangaande. Het Vlaams Parlement moet volgens de minister dus op zijn strepen staan. De minister wil de aandacht van de leden nogmaals vestigen op de nota die de Vlaamse Regering goedgekeurd heeft op 15 februari: "Gelet op het belang van een grotere betrokkenheid van het Vlaams Parlement bij de Europese besluitvorming te realiseren, herhaalt de Vlaamse Regering haar bereidheid om nauw samen te werken met het Vlaams Parlement met het oog op het uitwerken van een nieuw samenwerkingsakkoord dat niet alleen slaat op de subsidiariteitstoets maar zoals het nieuwe artikel 8c van het EU-verdrag bepaalt, op alle aspecten die de rol van de nationale parlementen in de EU versterken. Conform haar beslissing van 11 maart 2005 benadrukt de Vlaamse Regering opnieuw dat een dergelijk samenwerkingsakkoord door alle parlementen moet worden goedgekeurd en dit voorafgaand aan de in-

stemming met het Verdrag van Lissabon door het Vlaams Parlement. Vlaanderen kan immers niet tot instemming overgaan als de rechten van zijn parlement met betrekking tot deze belangrijke aangelegenheid niet gewaarborgd zijn." Dat heeft de regering goedgekeurd, het is aan het parlement om de beslissingen te nemen. De minister heeft alle vertrouwen in het parlement.

De *voorzitter* sluit de algemene bespreking.

3. Stemmingen

3.1. Artikelsgewijze stemming

Artikel 1

Ter stemming gelegd, wordt het eerste artikel van het ontwerp van decreet aangenomen met negen stemmen tegen vijf, bij één onthouding.

Artikel 2

Ter stemming gelegd, wordt daarop ook het tweede artikel van het ontwerp van decreet aangenomen met negen stemmen tegen vijf, bij één onthouding.

Artikel 3

Ter stemming gelegd, wordt daarna ook het derde artikel van het ontwerp van decreet aangenomen met negen stemmen tegen vijf, bij één onthouding.

3.2. Stemming over het geheel

In zijn geheel ter stemming gelegd, wordt het ontwerp van decreet houdende instemming met het Verdrag van Lissabon tot wijziging van het verdrag betreffende de Europese Unie en het verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en de slotakte, ondertekend in Lissabon op 13 december 2007, tenslotte eveneens aangenomen met negen stemmen tegen vijf, bij één onthouding.

3.3. Stemverklaring van de heer Jan Roegiers

Conform zijn reglementair recht licht de heer *Jan Roegiers* de motieven voor zijn onthouding bij de stemming toe.

Hij wijst er daarbij op dat de VlaamsProgressieven een deel van hun wortels hebben in de Vlaamse Beweging en deze oorsprong ook nu nog steeds belang-

rijk vinden. Voor hem is het dan ook van het grootste belang dat er ten spoedigste duidelijkheid wordt geschapen over het interparlementair samenwerkingsakkoord inzake de subsidiariteit en de overbruggingsclausules. Verklaring 51 bij het Verdrag van Lissabon mag geen dode letter blijven.

Voor de heer Roegiers moet het Vlaams Parlement de subsidiariteitstoets en zijn vetorecht inzake de passerelle ten volle kunnen waarmaken. De momenteel voorliggende intentieverklaring is voor hem dan ook niet voldoende. Mee gelet op de grote politieke en communautaire onduidelijkheid op het federale niveau, wil hij zekerheid dat er volgende woensdag, 9 juli 2008, een dergelijk akkoord voorligt.

Daarzonder kan men het instemmingsdecreet met het Verdrag van Lissabon, zijns inziens, niet voor het zomerreces aan de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement voorleggen.

De verslaggever,

Anissa
TEMSAMANI

De voorzitter,

Karim
VAN OVERMEIRE
